

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАЛІЗНИЧНОГО
ТРАНСПОРТУ ІМЕНІ АКАДЕМІКА В. ЛАЗАРЯНА**

ВІСНИК КУРАТОРА

№ 61

(березень 2020 р.)

Дніпро
2020

Укладач: С. П. Лагдан

УДК 378

Вісник куратора № 61

Рекомендовано до друку Вченою радою університету
(протокол від 02.03.2020 № 7)

Зміст

1. ДІТ від заснування до сьогодення: основні віхи історії (до 90-річчя університету)
2. Причини та наслідки тютюнопаління
3. Календар знаменних дат на березень–серпень 2020 р.
4. Згадаймо ці дати (*матеріали до бесід у групах*)
 - 4.1. Євген Оскарович Патон – український учений, фахівець у галузі мостобудування та електрозварювання (до 150-річчя від дня народження)
 - 4.2. Василь Симиренко – технолог, промисловець і меценат (до 185-річчя від дня народження)
 - 4.3. Шевченко – художник (до 206-ї річниці від дня народження)
 - 4.4. Галина Гордасевич – згасла зірка Волині (до 85-річчя від дня народження)
 - 4.5. Муза, освячена Франком (до 160-річчя від дня народження Уляни Кравченко)
 - 4.6. Микола Зерова – український поет, літературознавець, перекладач, педагог (до 130-річчя від дня народження)
5. Плани заходів на II семестр 2019–2020 н. р.

Дніпровський національний університет залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна
вул. Лазаряна, 2, Дніпро, 49010

ДПТ ВІД ЗАСНУВАННЯ ДО СЬОГОДЕННЯ: ОСНОВНІ ВІХИ ІСТОРІЇ (до 90-річчя університету)

Період індустріалізації ХХ ст. вимагав кадрового інженерного забезпечення галузей промисловості та транспорту. Це позначилося на формуванні мережі закладів вищої освіти. У зв'язку з цим у Дніпропетровському політехнікумі шляхів сполучення була організована ініціативна група зі створення інституту, яку очолював Никандр Михайлович Федіченко. Рішення РНК України про утворення Дніпропетровського інституту інженерів транспорту ухвалене 23 березня 1930 р. Відтоді цей день відзначається як день заснування ДПТУ. Першим директором інституту став Н. М. Федіченко.

Осінній прийом до ДПТУ відбувався на чотири факультети: будівельний і механічний (денне і вечірнє відділення), електротехнічний та експлуатаційний (вечірнє відділення). Оскільки своєї будівлі інститут не мав, заняття відбувалися в різних будівлях центру міста.

У нагірній частині Дніпропетровська, де тоді був пустир та міські дачі, було виділено територію площею 25 га під будівництво містечка. Будівництво доручили спеціальній дільниці під керівництвом Г. М. Моченова транспортної будівельної контори «Желдорстрой». Основною робочою силою на будівельному майданчику були студенти, які завзято трудилися на будівництві нових споруд, доріг, працювали на цегельному заводі та лісгоспах, заготовляючи матеріали для будівництва. Десятником, керівником виробничих нарад на будівництві працював Олексій Федорович Федоров – у подальшому двічі Герой Радянського Союзу, прославлений партизан.

Уже у вересні 1931 року було закінчене спорудження першої будівлі студмістечка – гуртожитку № 1. У ньому навчалися студенти будівельного й електротехнічного факультетів, розмістилися кабінети адміністрації, були відведені приміщення під житло. Одночасно йшло будівництво навчального корпусу, їдальні та підстанції.

У 1932 р. контингент студентів складав понад 8 тис. осіб, викладацький склад зріс із 30 до 174 осіб, понад 6 тис. залізничників навчалися заочно. Була створена бібліотека, що складала 130 тис. томів.

Директор інституту Н. М. Федіченко домогся видання наказу НКІПС про виділення інституту залізницями, коліс- й вагоноремонтними заводами, депо, залізничними майстернями частини свого устаткування для створення навчально-лабораторної бази. Із Київського політехнічного інституту з ініціативи Є. О. Патона ДПТУ був переданий кабінет мостів, також був доставлений і встановлений на території фрагмент мостового прогону, що зберігся дотепер.

Науково-педагогічний склад комплектувався з числа викладачів технікуму шляхів сполучення, Київського інституту інженерів шляхів сполучення, працівників залізниці, викладачів металургійного, гірничого інститутів міста.

Були організовані спеціальні аспірантські курси, на яких навчалося 34 особи, у 1933 р. кількість слухачів зросла до 60.

Перший випуск 1934 р. став знаменною подією: серед 90 дипломованих фахівців 41 – із вишукування й будівництва залізниць, 30 – із будівництва мостів, 14 – із будівництва виробничих і комунальних споруд, 5 – з електрозабезпечення й електрифікації. Диплом інженера ДІТу став високо цінуватися на залізницях тодішнього Радянського Союзу.

У передвоєнні роки ДІТ уже мав потужну навчально-лабораторну базу та вагомі досягнення в галузі науки. У його складі було 5 факультетів денної форми навчання: вагонний, паровозний, електротехнічний, експлуатаційний і будівельний. Із 1930 до 1939 р. з метою підготовки виробничників для вступу до інституту організовувалися заняття на робітничому факультеті. В інституті працювали видатні вчені: проф. М. В. Винокуров (каф. «Вагони»), А. С. Локшин (каф. «Будівельна механіка»), І. Є. Огієвецький (каф. «Вища математика») та ін. У 1940 р. докторську дисертацію захистив В. А. Лазарян. Обов'язковим елементом навчального процесу було реальне проєктування.

У лютому 1940 р. на денному відділенні навчалося понад 2 тис. студентів. Попри труднощі студентського життя в інституті сформувалася традиція навчання та дозвілля. У гуртках художньої самодіяльності займалося 320 осіб. Студенти самотужки ставили спектаклі.

У червні 1940 р. інститут відзначив свій десятирічний ювілей. За цей період було підготовлено 3 072 інженери, проведено 7 науково-технічних конференцій, видано 13 збірників наукових праць, захищено 25 кандидатських і докторських дисертацій, які мали значну науково-прикладну цінність для залізниці. Професорсько-викладацький склад нараховував 180 осіб, із них 35 були випускниками ДІТу. Працювало 36 кафедр, 24 лабораторії і 27 спеціалізованих кабінетів.

Ранок 22 червня 1941 р. приніс страшну звістку про початок війни. Уже в перші дні багато студентів та викладачів пішли на фронт. Студенти 522-ї групи будівельного факультету в повному складі стали добровольцями. Через місяць лінія фронту докотилася до берегів Дніпра. У липні 1941 р. було сформовано артилерійське училище, курсантами якого стали дніпропетровські студенти, серед них 700 осіб – діти. «У боротьбі з німецько-фашистськими мерзотниками особливо відзначилося, виявило в боях стійкість, мужність і відвагу Дніпропетровське артилерійське училище. Воно винесло на собі весь тягар боїв у районі Нижньодніпровська, Мануйлівки, Клочко», – відзначав у наказі командуючий 6-ї армії генерал-лейтенант Р. Я. Маліновський.

Інститут, який на той час очолював В. А. Лазарян, став готуватися до евакуації. Спочатку вивезли найбільш важливе й цінне устаткування. Постільну білизну з гуртожитків передали до госпіталів. Останній ешелон із 427 студентів, 48 викладачів та устаткування у серпні 1941 р. відправився за лінію фронту, до Сибіру, де інститут був розділений. Факультети «Вагони», «Паровози» й «Електросилове господарство» прибули до Томського

електромеханічного інституту інженерів залізничного транспорту, а факультети «Рух і вантажна робота» та колієбудівельний – до Новосибірського інституту військових інженерів залізничного транспорту.

ДІТ мав статус самостійного закладу з окремою адресою в Новосибірську, отримав приміщення для занять, лабораторій та під гуртожитки. Студенти навчалися й одночасно працювали на оборонних та транспортних підприємствах, у пожежно-сторожовій охороні. Усі кафедри виконували замовлення фронту: випробовували матеріали для снарядів та озброєння, розробляли графіки руху військових поїздів і розподілу порожніх вагонів під військові вантажні. Були створені майстерні для виготовлення боєприпасів, у нагоді стало евакуйоване з Дніпропетровська обладнання. Студенти й викладачі надавали допомогу й сибірським колгоспам, ремонтуючи сівалки, трактори, млини, лісопилки, працювали на полях під час посівної та жнив. А головне – навіть в умовах тісних холодних приміщень, нестачі підручників та устаткування, недоукомплектування лабораторій, скрути з харчуванням продовжувалося навчання.

Уже за кілька днів після звільнення Дніпропетровська від німецько-фашистських загарбників у жовтні 1943 р. туди виїхали В. А. Лазарян та кілька співробітників. Студмістечко було невпізнаним: більша частина навчального корпусу зруйнована, гуртожитки пошкоджені. Викладачі та співробітники, що залишалися в окупації, а також новонабрані студенти взялися за відновлення інституту: розбирали завали, розчищали дороги, відновлювали комунікації. На початку грудня вже проводилися перші заняття.

А в Новосибірську почали готуватися до реевакуації. У червні 1944 р. спеціальна комісія під керівництвом М. Р. Ющенка організувала виготовлення та відправлення до Дніпропетровська парт, столів, стільців, шаф, креслярських дошок. Проте заняття проходили за розкладом, а дні роботи на виробництві компенсували заняттями в неділю. Виїжджали у два етапи – у липні–серпні та у вересні–жовтні 1944 р. Новий навчальний рік (1944–1945) ДІТ розпочав у Дніпропетровську, набравши на перший курс 350 студентів та поновивши на навчання студентів старших курсів. Загалом контингент студентів становив 1 300 осіб. Студенти навчалися у дві зміни в частково відновленому навчальному корпусі, дві третини якого було відведено під проживання.

Післявоєнні роки були важкими та голодними. Скрута з харчуванням викликала потребу організувати городні ділянки біля будинків, гуртожитків та на всіх вільних від дерев і доріжок клаптиках землі студмістечка. Спорудили млин, олійню, овочесховище. Працювали й на грядках підсобного господарства. Та попри це відновлення корпусів і розбудова інфраструктури не припинялися. У 1945–1946 н. р. на території інститутського містечка вже працювали їдальня, навчально-виробничі майстерні, насосна, котельня, банно-прабельний комбінат. Пізніше – поліклініка та санаторій для хворих студентів.

Навіть у цей важкий час діїтвці не втрачали оптимізму, навчалися й працювали, знаходили час для відпочинку, брали участь у міських спортивних

змаганнях, де здобували перемогу, займалися художньою самодіяльністю, організовували концерти, створили духовий оркестр.

Великого значення надавали навчанню й науковій роботі. У листопаді 1946 р. відбулася науково-технічна конференція за участю 750 студентів, які влітку працювали на виробництві. Це стало традицією, і впродовж 1946–1950 рр. проводилося по дві студентські науково-технічні конференції – у квітні та листопаді. У лютому 1952 р. відбулася перша конференція випускників ДІТу за участю понад 500 осіб зі всіх куточків Радянського Союзу. За чотири дні було заслухано 60 доповідей щодо впровадження новітніх технологій у практику роботи залізниць і промислових підприємств.

ДІТ брав активну участь у наукових дослідженнях із найважливіших проблем залізничної галузі. За період 1946–1955 рр. було видано 9 збірників наукових праць, викладачі опублікували близько 400 статей у спеціальних наукових виданнях.

Для практичного навчання та проведення наукових досліджень потрібна була навчально-лабораторна база. У 1946 р. в ДІТі з'явився діючий паровоз, який використовували і для навчання, і для транспортування вантажів. У 1947 р. був відновлений та модернізований створений ще в довоєнні роки на кафедрі «Паровози» вагон-лабораторія, який використовували для проведення унікальних випробувань локомотивів. Цього ж року виділений інституту залізницею пасажирський вагон був переобладнаний під пересувну комплексну лабораторію для вивчення та проведення випробувань різних об'єктів залізничного транспорту. У 1952 р. був створений науково-дослідний геотехнічний сектор (НДГС) під керівництвом завідувача кафедри «Основи й фундаменти» професора М. Н. Гольдштейна. Його роботи в галузі механіки ґрунтів були широко відомі серед фахівців. У 1952–1953 н. р. введена в експлуатацію холодильна лабораторія, а через рік – випробувальна лабораторія колісних пар.

З ініціативи В. А. Лазаряна з 1950 р. стали регулярно проводитися загальні збори відмінників навчання. Студенти обговорювали нагальні проблеми, ставили питання керівництву, цікавилися забезпеченням інституту навчально-методичною літературою, організацією дозвілля, роботою гуртожитків, їдальні.

У 1953 р. був організований вечірній факультет, де студенти мали змогу навчатися без відриву від виробництва. У 1954 р. був створений факультет промислового та цивільного будівництва (ПЦБ), спеціальності якого виділені з будівельного факультету.

Зростав авторитет ДІТу на міжнародній арені. У 1954–1955 рр. у стінах університету з'явилися студенти-іноземці: 17 – з Угорщини, 21 – із Румунії, по 8 – із Польщі та Болгарії, 4 – із Кореї.

Збільшення контингенту студентів призводило до навчання в другій половині дня, було тісно в аудиторіях та читальних залах, не вистачало місця в бібліотечних сховищах. Потреба в навчальній площі призвела до

будівництва нового корпусу, що тривало майже вісім років. Уже з моменту введення в експлуатацію корпусу в 1955 р. його головний фасад із фронтоном на восьми колонах став візитівкою інституту та окрасою проспекту Гагаріна.

У 1954 р. відновлено випуск щотижневої багатотиражної газети, що стала називатися «За кадри транспорту». Із газети можна дізнатися про організацію дозвілля студентів і викладачів цього періоду – це робота кінозалу, виступи діїтівського духового та струнного оркестрів, заняття драматичного і танцювального гуртків, перемога ДІІТу в конкурсі художньої самодіяльності у 1955 р.

У 1956 р. в інституті налічувалося сім факультетів: мостів і тунелів (декан С. П. Горбатов), механічний (Е. З. Воскобойник), експлуатаційний (А. М. Дзюра), будівельний (П. І. Колесніков), промислового й цивільного будівництва (В. В. Тимошенко), електрифікації залізниць (С. К. Латишев), вечірній (Ф. І. Дешевий). У жовтні 1957 р. було створено заочний факультет.

У 1962 р. уведений в експлуатацію обчислювальний центр – один із перших у системі транспортних вишів країни та один із найкраще обладнаних у регіоні. Наукове керівництво здійснював В. А. Лазарян, який був ініціатором і завзятим прихильником розвитку цього напрямку в ДІІТі. Створена база дозволила почати підготовку інженерів із нової спеціальності – «Математичні й рахунково-розв'язувальні прилади та пристрої», на яку в 1962–1963 н. р. було зараховано 50 студентів. У 1965 р. з ініціативи й за активної допомоги В. А. Лазаряна створено й новий факультет – «Обчислювальна техніка», першим деканом якого був А. Б. Демиденко.

У ДІІТі одним із головних завдань завжди була якість навчання. Так, у 1960–1961 н. р. була введена довгострокова виробнича практика (шість місяців) безпосередньо перед дипломуванням. Традицією став захист дипломних проєктів не в аудиторіях, а на виробництві. Набуло поширення реальне дипломне проєктування. Багато робіт студенти виконували у порядку термінової допомоги галузевим підприємствам і підрозділам залізниць.

Інститутське містечко, яке було околицею міста, упродовж 60-х рр. перетворилося на центр нагірного району. Багато зусиль у цьому доклали й студенти ДІІТу: працювали на благоустрої просп. Гагаріна, саджали дерева, розбивали газони, клумби, парк ім. Ю. Гагаріна. Із неменшим ентузіазмом трудилися діїтівці на збиранні врожаю у підшефних колгоспах області. Традиція відправляти восени студентські трудові десанти на допомогу селу зберігалася до 90-х рр. Розбудовували й студмістечко. Були газифіковані гуртожитки та комплекс побутового обслуговування, налагоджене централізоване опалення, здані в експлуатацію два будинки для співробітників та власна котельня.

Славилася діїтівська художня самодіяльність. У 1959 р. великий успіх мала постановка «Поема про Україну», у якій поєдналися епохи та герої: козаки боролися з ворогами і танцювали гопак, зображувалася мирна праця селян і події недавньої війни, зі сцени лунали пісні «Рече та стогне Дніпр

широкий», «Ой, Дніпро-Дніпро», «Закувала та сива зозуля». Організовували зустрічі з відомими письменниками, артистами, художниками, музичні вечори. Популярність здобули й виступи команд КВК, які були створені відразу після виходу перших телевізійних показів гри. Під час практики студенти брали участь у проведенні концертів разом із працівниками бригад на залізниці й заводах.

Працювала студія «ДПТ-фільм», у її фільмотеці були стрічки «День ДПТу», «30 років ДПТу», «Тут відпочивають діїтвці», «Славний працею ДПТ», «Студентські новини», «ДПТ – виробництву», кінострічка за книгою Іллі Ветрова «В лісах під Новомосковськом».

Традиційними стали зустрічі з ветеранами війни. 9 травня 1965 р. в інституті зібралися курсанти Дніпропетровського артилерійського училища, які в серпні 1941 р. стали на захист міста. Тоді постало питання про необхідність створення кімнати трудової й бойової слави (музею інституту). Розгорнулася пошукова робота, студенти записували спогади, розшукували фотодокументи й архівні матеріали, збирали відомості про випускників. Крім цього, з ініціативи студентів у 1967 р. був установлений пам'ятник загиблим студентам-воїнам.

Студентський контингент ДПТу стрімко зростав. Усе тісніше ставало в аудиторіях і креслярських залах, щільніше заселялися кімнати в гуртожитках. Значну роль у подальшій розбудові відіграв В. А. Каблуков, який став ректором у 1971 р. Вже у 1975 р. були прийняті в експлуатацію 2 і 3-й блоки, добудовані до старого навчального корпусу.

Налагоджена система довузівської підготовки (десятимісячні, заочні, шести-, три- й одномісячні курси) забезпечувала плани прийому студентів на перший курс: у 1974 р. – 850 осіб, у 1975 р. – 900. Була створена база для наукового зростання молодих співробітників, активізувався процес зі створення наукових шкіл, постійно діяла спеціалізована вчена рада із захисту дисертацій. Це дало позитивні результати – уже в 1975 р. в ДПТі працювали 16 докторів наук, 152 кандидати, що становило 45 % від загальної кількості викладачів.

У 70–80-і рр. традиційним був огляд-конкурс на кращу студентську групу, у ДПТі він став одним зі стрижнів організації студентського життя. У 1977 р. було затверджене «Положення про керівника студентської групи». Його автори відмовилися від старих назв цієї посади – політінформатор, старший агітатор тощо, вважаючи, що в діяльності викладача повинні домінувати індивідуальна робота зі студентами, залучення їх до участі в наукових дослідженнях, допомога в організації самостійної роботи. Тож із цього часу за цією посадою закріпилася нова назва – куратор групи.

Увійшло в норму проведення практики на першому курсі – в інститутських майстернях, на геодезичному полігоні, в обчислювальному центрі. Виробнича практика на 3 й 4-му курсах становила 14 тижнів. Практика частини студентів проходила у формі роботи студентських будівельних загонів (СБЗ), що для

багатьох студентів стали справжньою школою професійного й особистісного зростання, адже вони працювали на будівництвах Придніпров'я, Сибіру, Далекого Сходу, Казахстану – споруджували міст через р. Амур, прокладали лінії БАМу, брали участь у ліквідації наслідків землетрусу у Вірменії. Багато з них були відзначені грамотами, преміями, коштовними подарунками, урядовими нагородами. За підсумками третього трудового семестру СБЗ не раз виходили переможцям та призерами обласних, республіканських та всесоюзних оглядів.

1980–1990-і були роками постійного пошуку нових, більш ефективних форм організації навчального процесу. Силами кафедр було обладнано 25 предметних аудиторій. Важливим елементом навчального процесу стало широке застосування обчислювальної техніки. Кафедри створювали свої філіали на провідних підприємствах. Студентів стали активно залучати до науково-дослідної роботи. Так, у 1983 р. в ДІТі було сформовано 20 науково-дослідних загонів, які об'єднали 126 студентів. Вони не тільки виконали частину наукових робіт за госпдоговорами, але й подали 17 заявок на винаходи. У 1987 р. із 740 дипломних проєктів 518 були виконані на реальній основі, 355 із них рекомендовані державними екзаменаційними комісіями до впровадження у виробництво. У 1986 р. за результатами наукової діяльності ДІТ був визнаний найкращим серед транспортних інститутів СРСР.

Студенти ДІТу зберігали трудові традиції: взяли шефство над вулицями та скверами, які були названі на честь молодих героїв Другої світової війни – Л. Чайкіної, О. Матросова, Г. Андрусенко, О. Кошового, В. Дубініна, прибирали територію, піклувалися про ветеранів, які проживали на цих вулицях.

Міцніли й традиції культурного дозвілля. У Палаці культури, який став до ладу 1984 р., постійно працювало 15 колективів художньої самодіяльності, кінолекторій, студентські клуби «Молода сім'я», «Сучасник», «Подвиг», театр «Люди і ляльки», театр-студія «Пантоміма», гуртки художнього вишивання, в'язання, клуб шахістів. У 1989 р. кількість колективів художньої самодіяльності збільшилася до 62, їх учасниками були понад дві тисячі осіб.

Зберігалися традиції фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи, студенти мали змогу відвідувати парашутний, автомобільний, радіотелеграфний, дельта-планетарний, стрілецький гуртки, секцію еквалангістів.

У 1990 р. інститут відзначив 60-річчя. За ці роки було підготовлено 37 тисяч інженерів, зміцнився науковий потенціал колективу ДІТу. У роки перебудови інститут продовжував утримувати статус провідного вищого навчального закладу вітчизняної транспортної галузі.

Постановою КМУ від 1993 р. ДІТ перейменовано у Дніпропетровський державний технічний університет залізничного транспорту. Указом Президента України від 15 липня 2002 р. йому надано статус національного, а розпорядженням КМУ від 11 жовтня цього ж року присвоєно ім'я видатного

вченого академіка В. Лазаряна з перейменуванням на Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна.

До 2012 р. університет був у сфері управління Міністерства інфраструктури, розпорядженням КМУ від 16 листопада переданий до сфери управління Міністерства освіти і науки України.

За останні десятки років університет пройшов шлях від спеціалізованого галузевого інституту до політехнічного дослідницького університету, що забезпечує підготовку фахівців не тільки для галузі залізничного транспорту, а й для інших галузей економіки. Серед основних здобутків колективу діїтвців – розширення переліку спеціалізацій, за якими ведеться підготовка фахівців: «Високошвидкісний наземний транспорт», «Системи управління виробництвом і розподілом електроенергії», «Автомобілі та автомобільне господарство», «Транспортно-експедиторська діяльність та логістика», «Організація перевезень і управління на автомобільному транспорті», «Автомобільні дороги та аеродроми», «Захист довкілля та техногенна безпека», «Германські мови та літератури (переклад включно)».

Університет має IV рівень акредитації. Він – єдиний в Україні ЗВО, який готує кадрових офіцерів та офіцерів запасу для залізничних військ і органів військових сполучень Збройних сил України.

Університет належить до Міжнародної асоціації університетів (IAU). Має ліцензію на право підготовки іноземних громадян. Протягом останніх років активно працює над створенням і реалізацією міжнародних проєктів у сфері дидактики та науки. У 1918 р. розпочато реалізацію проєкту «Інжиніринг криз та ризиків у сфері транспортних послуг», учасниками якого є 17 партнерів із 6 країн – Польща, Німеччина, Франція, Україна, Азербайджан, Туркменістан. У рамках програми Erasmus+ KA1 академічна мобільність студенти мають можливість проходити стажування в університетах Польщі та Чехії.

Сьогодні у складі університету: навчально-наукові центри «Мости та тунелі», «Організація будівництва та експлуатації доріг», безвідривної освіти, розвитку професійної освіти, факультети «Управління енергетичними процесами», «Транспортна інженерія», «Управління процесами перевезень», «Промислове та цивільне будівництво», «Економіко-гуманітарний», «Комп'ютерні технології і системи», Центр довузівської підготовки та роботи з іноземними студентами, кафедра військової підготовки спеціалістів, Польський центр освіти, науки і культури, близько 30 науково-дослідних інститутів, лабораторій, бюро, Львівська філія, Миколаївський коледж транспортної інфраструктури, Львівський коледж транспортної інфраструктури, Технічний ліцей, Загальноосвітня неповна середня школа № 11.

Використана література:

1. В музеї ДПТУ: методичні розробки на допомогу керівникам факультетів та кураторам груп, екскурсоводам / Дніпропетр. нац. ун-т залізн. трансп. ім. акад. В. Лазаряна; укл.: Ж. Г. Грудєва. – Дніпропетровськ, 2005.

2. Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна: 85 років: історичне презентаційне видання. – Логос Київ, 2015.

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ТЮТЮНОПАЛІННЯ

Тютюн – найголовніший і найбільш глобальний убивця. Кожні 7 секунд у світі від спричинених палінням хвороб помирає одна людина. Якщо ставлення до тютюнопаління не зміниться, то, за прогнозами експертів, у 2030 році з цієї причини буде померати понад 10 млн чоловік.

Тютюнопаління (або просто паління) – набута шкідлива звичка вдихання диму тліючого висушеного листа тютюну. Найважливішим компонентом тютюнового диму є нікотин. Регулярне вживання нікотину викликає тютюнову залежність. Тривале й часте паління тютюну завдає значної шкоди здоров'ю курців, оточуючих їх людей, що не палять, та тварин.

Від хвороб, розвиток яких є наслідком тютюнопаління, щорічно помирає 5,4 млн осіб. Тобто 1 з 10 смертей у світі спричинена саме вживанням тютюнових виробів.

Факти про паління

- На нашій планеті палять приблизно 1,3 мільярда людей.
- За 1 секунду на Землі випалюють 300 000 цигарок.
- Паління викликає 6 % смертей в усьому світі.
- Щорічно від паління вмирає 3 мільйони людей.
- Загальна маса недопалків на планеті за 1 рік становить 2 520 000 тонн.

«Тютюнова» статистика Європи

Згідно з дослідженнями, найзавзятіші курці в Європі – греки та кіпріоти. Так, у середньому кіпріоти випалюють по 21,7 сигарети на день. Греки посідають перше місце в Європі за процентним відношенням курців до загальної кількості громадян країни – 42 %, при тому що для Євросоюзу цей показник у середньому становить 29 %. Установлено, що середньостатистичний курець у ЄС випалює 14 цигарок на день. При цьому тютюн стає причиною смерті половини курців, убиває 650 тисяч європейців щороку.

«Тютюнова» статистика України

- В Україні щоденно палить 45 % дорослих чоловіків і 9 % дорослих жінок; серед молоді палить 45 % юнаків і 35 % дівчат.
- Понад 90 % населення України підтримує заборону паління на всіх робочих місцях.

- Підтримка повної заборони реклами тютюну серед населення – 70 %.
- 31 % вважає, що куріння кальяну призводить до серйозних захворювань.
- Усього в країні нараховується близько 9 мільйонів активних курців, що складають третину працездатного населення.
- Україна посідає 17 місце в списку країн-лідерів за кількістю курців.
- Щорічно до числа курців долучаються не менш 100 000 українців.
- Кожен четвертий підліток в Україні випалює першу сигарету у віці 10 років.
- Україна є другою країною у світі (після Чилі), де у віці 13–15 років палять більше ніж 30 % юнаків і дівчат.
- Україна займає II місце за кількістю випалених цигарок на одного громадянина. На кожного українця припадає понад 2 500 сигарет – майже 7 щоденно.
- Розрахунки Всесвітнього банку свідчать про те, що економічні збитки України від тютюну складають близько 2 мільярдів доларів щорічно.
- За офіційною статистикою, в Україні щороку від хвороб, пов'язаних із палінням, помирає 120 тисяч чоловік.

Основними причинами паління залежно від віку курця є:

у 13-19 років:

- бажання виглядати дорослим;
- данина моді; бажання бути таким, як усі, не виділятися;
- вплив однолітків, що палять;
- оточення, реклама;
- паління членів сім'ї;

у 20-39 років:

- поліпшення ситуації спілкування;
- стереотип поведінки;
- антистресовий ефект паління;
- незалежність, мода, привабливість;
- фізична залежність;
- оточення, реклама.

Наслідки тютюнопаління

Тютюновий дим, крім нікотину, містить чадний газ, синильну кислоту, сірководень, вуглекислоту, аміак, ефірні масла й концентрат із рідких і твердих продуктів горіння та сухої перегонки тютюну, так званий тютюновий дьоготь. В останньому міститься близько сотні хімічних сполук речовин, у тому числі радіоактивний ізотоп калію, миш'як і ряд ароматичних поліциклічних вуглеводнів – канцерогенів, хімічних речовин, вплив яких на організм може викликати рак.

Близько третини загальної токсичності тютюнового диму складає нікотин. Це масляниста прозора рідина з неприємним запахом і гірким смаком. ***Нікотин є наркотиком – саме він викликає пристрасть до тютюну і є однією з найнебезпечніших рослинних отрут.***

Для людини смертельна доза нікотину складає від 50 до 100 мг, або 2–3 краплі, – саме така доза і надходить у кров після випалювання 20–25 цигарок. Курець не гине тому, що така доза вводиться поступово, не в один прийом, але протягом 30 років він випалює приблизно 20 000 цигарок, поглинаючи в середньому 800 г нікотину, кожна частка якого завдає невиправної шкоди здоров'ю.

Нікотин проникає в організм разом із тютюновим димом. Знешкодження його відбувається в основному в печінці, у нирках і в легенях, але продукти розпаду виділяються з організму протягом 10–15 годин після паління.

Нікотин належить до нервових отрут. Спостереження над курцями дозволили встановити, що нікотин у малих дозах збуджує нервові клітини, сприяє підвищенню частоти дихання й серцебиття, порушенню ритму серцевих скорочень, виникненню нудоти і блювання. У великих дозах він гальмує, а потім паралізує діяльність клітин ЦНС. Розлади нервової системи проявляються зниженням працездатності, тремтінням рук, ослабленням пам'яті. Нікотин впливає і на залози внутрішньої секреції, викликаючи спазм судин, підвищення артеріального тиску та частоти серцевих скорочень. Згубно впливаючи на статеві залози, він веде до розвитку у чоловіків статевої слабкості – імпотенції.

Монооксид вуглецю (чадний газ, CO) під час надходження в організм викликає кисневе голодування, тому що порушує здатність еритроцитів переносити кисень від легень до всіх органів і тканин, через що у людини виникає задишка. Регулярне надходження CO в організм призводить до зниження можливостей дихальної системи й до обмеження фізичної активності. Саме тому в разі паління мозкові клітини отримують менше кисню, і розумова працездатність знижується. Зрозуміло, що паління також несумісне із заняттями фізичною культурою і спортом.

Тютюновий дьоготь є надзвичайно сильним канцерогеном. Після випалювання цигарки його добре видно на фільтрі у вигляді коричневого нальоту. Але, випалюючи в день по пачці навіть так званих «легких» цигарок (у яких вміст тютюнового дьогтю знижений), за рік людина вводить у свій організм до 700–800 г тютюнового дьогтю. Тому не дивно, що рак губи у курців зустрічається у 80 разів, легень – у 67 разів, а рак шлунка – у 12 разів частіше ніж в осіб, що не палять. Саме тютюновий дьоготь має найбільш руйнівний вплив на піднебінні мигдалики, руйнуючи їх клітини і викликаючи розвиток тонзиліту і більш часті ангіни.

В організмі людини немає жодного органу або системи, на які б шкідливо не впливав тютюновий дим і його складові частини.

Центральна нервова система курця перебуває в стані постійної напруги через збудливий вплив нікотину. Але при цьому до неї прибуває менше крові (через спазм мозкових судин), а також вміст у ній кисню, необхідного для підтримки активної діяльності мозку, знижений. Але навіть кисень, який надходить до мозку, гірше використовується мозковими клітинами, тому в курця знижена розумова працездатність, послаблюється пам'ять, страждають вольові якості. Крім того, він відчуває підвищену дратівливість, у нього порушено засинання і часто відзначаються головні болі.

Потрапляючи в дихальні шляхи, тютюновий дим згубно діє на всю дихальну систему. Шкідливі речовини, що містяться в тютюновому димі, викликають подразнення слизових оболонок порожнини рота, носа, гортані, трахеї і бронхів. У результаті розвивається хронічне запалення дихальних шляхів, частіше виникають застудні захворювання, ангіни та інші порушення стану мигдаликів. Після паління на 20 хвилин загальмовується функція дрібних війок слизової оболонки дихальних шляхів, які своїм швидким мерехтінням виганяють шкідливі речовини, що потрапили сюди й осіли на слизовій. Тривале паління призводить до подразнення голосових зв'язок і звуження голосової щілини, через що змінюється тембр і забарвлення вимовлених звуків, голос втрачає чистоту і звучність, стає хриплим.

Типова прикмета курця – кашель із виділенням слизу темного кольору, особливо вранці. Кашель викликає розширення легенів через зниження їх еластичності та здатності спадати на видиху. Усе це провокує розвиток задишки й утруднює дихання. Тривале хронічне запалення дихальних шляхів і легенів приводить до зниження їх опірності й розвитку гострих і хронічних захворювань, наприклад, запалення легенів, бронхіальної астми, хронічного обструктивного захворювання легень.

У людини, яка палить систематично, розвивається багато **захворювань системи кровообігу**: підвищений артеріальний тиск, порушення мозкового кровообігу і діяльності серця аж до інфаркту міокарда та ін. Частота серцевих скорочень під час паління зростає на 10–18 ударів на хв і відновлюється лише через 15–20 хв. Якщо врахувати, що наслідки випалювання однієї цигарки зберігаються протягом 30–40 хв після припинення паління, то це означає, що, випалюючи щопівгодини нову сигарету, курець тримає систему кровообігу в стані постійної напруги. Наприклад, за добу його серце робить до 10–15 тисяч зайвих скорочень. Надзвичайно шкідливе паління для хворих на ішемічну хворобу серця. Одною з причин є те, що під час паління звужуються артерії і погіршується кровотік. До серця поступає менше кисню і поживних речовин, утруднюється видалення продуктів метаболізму. Іншою причиною є те, що оксид вуглецю із сигаретного диму, проникаючи в кров, зв'язується з гемоглобіном, замінюючи кисень. Третя причина – нікотин та інші речовини тютюнового диму знижують скорочення міокарда, зменшуючи кровотік і постачання кисню та інших поживних речовин до усіх органів, у тому числі міокарда. У результаті толерантність до фізичного навантаження знижується

– напади стенокардії виникають за менш інтенсивного й тривалого фізичного навантаження.

Із рота курця неприємно пахне, язик обкладений сірим нальотом, що є одним із показників **неправильної діяльності шлунково-кишкового тракту**. Подразнюючи слинні залози, нікотин викликає посилене слиновиділення. Курець не тільки спльовує зайву слину, але й проковтує її, посилюючи шкідливий вплив нікотину на травний апарат. Відбуваються й інші зміни в стані органів ротової порожнини: руйнування емалі зубів, розвиток карієсу і поява жовтого нальоту на зубах, кровоточивість ясен.

Під час паління судини шлунка звужуються, кількість шлункового соку підвищена, а його склад змінений; апетит знижується, а травлення гальмується (саме тому за відчуття голоду курець хапається за цигарку). У результаті все це часто призводить до розвитку виразкової хвороби шлунка.

Тютюновий дим знижує гостроту нюху і смакових відчуттів, тому курці нерідко погано розрізняють смак солодкого, солоного, гіркого, кислого. Крім зазначених впливів на організм, паління дає і цілий ряд інших наслідків та ускладнень. Зокрема, у чоловіків 25–40 років, які палять, сексуальна активність удвічі нижча, ніж у некурців.

Лише 25 % тютюнового диму надходить у легені курця, інші 75 % отруюють повітря, завдаючи шкоди оточуючим, – це явище отримало назву **«пасивного паління»**. Небезпечна для здоров'я людей, які не палять, концентрація тютюнового диму в повітрі закритих приміщень створюється в разі випалювання всього лише кількох цигарок, тому члени сім'ї, у якій палить лише одна людина, пасивно «випалюють» до 10 цигарок на добу.

Пасивне паління становить небезпеку для громадського здоров'я – воно навіть більш шкідливе, ніж активне. Пов'язано це з тим, що під час активного паління дим потрапляє в організм частково фільтрованим та порційно. Але оточуючі (особливо в закритих приміщеннях) вдихають шкідливі речовини у повному обсязі. Додайте до цього коктейлю забруднене повітря мегаполісу або промислового центру й отримаєте суміш хімічних сполук, що викликає складні захворювання головних органів і систем. І ця суміш потрапляє до організму щодня.

Таким чином, ризик, пов'язаний із палінням, може мати:

- **найближчі наслідки:** задишка, загострення бронхіальної астми, шкода під час вагітності, безпліддя, тахікардія, підвищення артеріального тиску;
- **віддалені наслідки:** інфаркт міокарда, мозковий інсульт, рак легенів та інших органів, хронічні обструктивні захворювання легень (хронічний бронхіт та емфізема), стійка втрата працездатності й необхідність сторонньої допомоги;
- **ризик для присутніх:** підвищення ризику розвитку раку легень і серцево-судинних захворювань у дружини/чоловіка; підвищення ризику розвитку дітей із недостатньою вагою; синдром раптової дитячої смерті, респіраторні інфекції, хвороби середнього вуха в сім'ях, де палить один із батьків.

Необхідно підкреслити, що вживання сигарет із низьким вмістом нікотину або використання інших форм тютюну (сигари, трубки, електронні сигарети) не усуває ці ризики. Найкращий спосіб зменшення шкоди від паління – повна відмова від нього.

Лікарі радять уживати таких заходів, щоб кинути палити:

- Намагайтеся уникати компаній курців, проводьте більше часу з некурцями чи колишніми курцями (до речі, можна запитати про їх досвід відмови від паління).

- Уникайте ситуацій, які провокують вас запалити.
- Приєднайтесь до групи підтримки тих, хто кинув палити, або попросіть друга-некурця чи когось із родичів вас підтримувати.
- Тримайте біля себе жувальні гумки та м'ятні цукерки.
- Уникайте напоїв, які містять кофеїн: вони можуть спровокувати бажання палити.

- Коли у вас виникає бажання палити, глибоко вдихніть та затримайте ненадовго дихання.

- Заховайте подалі всі речі, які асоціюються з палінням, – запальнички, попільнички, портсигари – удома, на роботі, у машині.

- Влаштовуйте собі приємності після кожної сигарети, від якої ви відмовилися.

- Проконсультуйтеся з лікарем щодо нікотинозамісної терапії (нікотинові гумки та пластирі) або переходу на менш шкідливі альтернативні продукти.

- Спробуйте використовувати медичні препарати (після консультації з лікарем).

- Змініть ваш стиль життя та звички (здорове харчування, фізичні вправи, відмова від активностей, які асоціюються з палінням).

- Виперіть ваш одяг, позбавтеся запаху тютюну.
- Постарайтеся менше вживати або й зовсім відмовитися від алкоголю.
- Регулярно чистіть зуби свіжою м'ятною пастою.
- Сходіть до дантиста та почистіть зуби від тютюнового нальоту.
- Робіть речі, які вам подобаються, заохочуйте себе.
- Носіть із собою пляшку з водою.

- Випишіть причини, чому ви хочете кинути палити, та повісьте їх на видному місці.

- Продумайте, як поводитися, якщо ви опинитеся в місці, де палять (наприклад, використати льодяник або жувальну гумку).

- Вчіться відмовлятися від пропозиції запалити, асоціюйте себе з некурцями.

- Переконайте себе, що для вас неважливо, що думають інші про ваше рішення.

- Спробуйте зменшити рівень стресу у своєму житті, намагайтеся справлятися з власним емоційним станом (роздратуванням, складністю

сконцентруватися тощо) іншими способами (наприклад, ходіть на прогулянки, займайтеся спортом, робіть дихальні вправи тощо).

- Продумайте, що ви робитимете, коли у вас виникне нестерпне бажання запалити.

- Намагайтеся не думати про паління, відволікайтеся на інші справи.

Корисною стане й така література:

1. «Я кидаю курити!» Буклет для тих, хто хоче позбутися тютюнової залежності. – http://stopsmoking.org.ua/wp-content/uploads/2019/06/Booklet_I-quit-smoking-1.pdf.

2. Припинення вживання тютюну. Матеріали Всесвітньої організації охорони здоров'я (рос. мова). – <http://www.who.int/tobacco/quitting/background/ru/>.

3. Допомога для припинення вживання тютюну. – MPOWER. Матеріали Всесвітньої організації охорони здоров'я (рос. мова). – <http://www.who.int/tobacco/mpower/offer/ru/>.

4. Доповідь Всесвітньої організації охорони здоров'я про глобальну тютюнову епідемію, 2011 р. (рос. мова). – http://www.who.int/tobacco/global_report/2011/ru/.

5. Європейська стратегія Всесвітньої організації охорони здоров'я в сфері політики по припиненню куріння, 2004 р. (рос. мова). – http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0019/68113/E80056R.pdf?ua=1.

6. Матеріали Українського центру з контролю над тютюном (укр. мова). – <http://tobaccocontrol.org.ua/>.

7. Міжнародні дані щодо тютюну (частково рос. мовою, є презентації). – <http://www.treatobacco.net/ru/index.php>.

8. Книга Алена Кара «Легкий спосіб кинути курити». – http://center-life.org/index.php?option=com_content&task=view&id=80&Itemid=20.

9. Матеріали по здоров'ю та з питань шкідливості куріння на сайті Київського міського центру здоров'я. – www.zdorov.com.ua.

10. Куріння тютюну через кальян та наслідки для здоров'я. – http://www.who.int/tobacco/publications/prod_regulation/factsheetwaterpipe/ru/.

11. Звіт головного хірурга США щодо шкідливості електронних сигарет для дітей та молоді (англ. мова). – <https://e-cigarettes.surgeongeneral.gov/>.

Використані матеріали:

1. Наслідки тютюнопаління / зав. каф. фтизіатрії та пульмонології БДМУ Л. Тодоріко. – Режим доступу: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/2504-naslidky-tutunopalinnya/>.

2. Ризики від паління та засоби зменшення шкоди / поради лікаря Є. М. Симонця – голови ГО «Всеукраїнський респіраторний клуб», торакального хірурга, канд. мед. наук, доцента кафедри хірургії № 1 КМУ. – Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/ukraine/zn/riziki-vid-kurinnja-i-sposobi-zmenschennja-shkodi-poradi-likarja-2495193.html>.

3. Сервіс з надання допомоги у припиненні куріння. – Режим доступу: <http://stopsmoking.org.ua/howto/korisni-dzherela/>.

4. Тютюнопаління та його шкідливі наслідки / зав. каф. внутрішньої медицини, клінічної фармакології та професійних хвороб БДМУ О. С. Хухліна, доц. каф. внутрішньої медицини, клінічної фармакології та професійних хвороб І. В. Дудка. – Режим доступу: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/5890-tyutyunopalinnya-ta-yogo-shkidlivi-naslidki/>.

КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ ДАТ

БЕРЕЗЕНЬ

- 1 – Всесвітній день дитячого телебачення та радіомовлення
 - 575 років від дня народження Сандро Боттічеллі (1445–1510), італійського живописця
 - 210 років від дня народження Фредеріка Шопена (1810-1849), польського піаніста та композитора
 - 90 років від дня народження Івана Івановича Білика (1930-2012), українського письменника, перекладача, історичного романіста
- 2 – Преподобного Федора Печерського
- 3 – Всесвітній день письменника
- 4 – 205 років від дня народження Михайла Михайловича Вербицького (1815–1870), українського композитора
 - 150 років від дня народження Євгена Оскаровича Патона (1870–1953), українського вченого, фахівця в галузі мостобудування та електрозварювання
- 6 – 545 років від дня народження Мікеланджело Буонарроті (1475–1564), італійського скульптора, живописця, поета
- 7 – 185 років від дня народження Василя Федоровича Симиренка (1835–1915), українського промисловця, винахідника, мецената, видавця
- 8 – Міжнародний день прав жінок і миру
- 9 – День народження Тараса Григоровича Шевченка (1814–1861), українського поета, художника, мислителя
- 13 – 60 років від дня народження Юрія Ігоровича Андруховича (1960), українського поета, прозаїка, перекладача, есеїста
- 19 – 125 років від дня народження Максима Тадейовича Рильського (1895–1964), українського поета, перекладача, публіциста, культурно-громадського діяча
- 20 – Міжнародний день щастя
- 21 – Всесвітній день поезії
 - Міжнародний день боротьби за ліквідацію расової дискримінації
 - Міжнародний день лісу

- 125 років від дня народження Івана Ле (І. Л. Мойся, 1895–1978), українського письменника
- 65 років від дня народження Лесі Вороніної (Олена Анастасіївна Вороніна) (1955), української дитячої письменниці, журналістки, перекладачки
- 22 – Всесвітній день водних ресурсів
- День сорока Севастійських мучеників (Сорок мучеників)
- 130 років від дня народження Федора Зотиковича Коновалюка (1890–1984), українського живописця
- 23 – Всесвітній день метеорології
- 25 – День Служби безпеки України (СБУ)
- 26 – День Національної гвардії України
- 140 років від дня народження Олександра Костянтиновича Богомазова (1880–1930), українського художника
- 27 – Міжнародний день театру
- 175 років від дня народження Вільгельма Конрада Рентгена (1845–1923), німецького фізика
- 28 – 150 років від дня народження Юліана Олександровича Бачинського (1870–1940), українського письменника, журналіста, публіциста, громадсько-політичного діяча
- 30 – День преподобного Олексія (Теплого Олексі)
- 120 років від дня народження Леся Гоміна (Олександр Дмитрович Королевич, 1900–1958), українського письменника
- 31 – 335 років від дня народження Йоганна Себастьяна Баха (1685–1750), німецького композитора й органіста
- 85 років від дня народження Галини Леонідівни Гордасевич (1935–2001), української поетеси, прозаїка

КВІТЕНЬ

- 1 – День сміху
- Міжнародний день птахів
- 2 – Міжнародний день дитячої книги
- 215 років від дня народження Ганса Крістіана Андерсена (1805–1875), данського письменника
- 180 років від дня народження Еміля Золя (1840–902), французького письменника
- 5 – 310 років тому (1710) Пилипа Орлика обрано гетьманом України
- 130 років від дня народження Никона Івановича Прудкого (1890–1982), українського бандуриста
- 65 років від дня народження Владислава Володимировича Таранюка (1955) українського письменника, перекладача, журналіста, сценариста, режисера
- 7 – Благівіщення Пресвятої Богородиці

- Всесвітній день здоров'я
- 170 років від дня народження Руфіна Гавриловича Судковського (1850–1885), українського живописця-мариніста
- 75 років від дня народження Василя Івановича Голобородька (1945), українського письменника
- 11 – Міжнародний день визволення в'язнів фашистських концтаборів
- 12 – Вербна неділя
- Всесвітній день авіації та космонавтики
- 14 – 110 років від дня народження Макара Кіндратовича Вронського (1910–1994), українського скульптора
- 75 років від дня народження Сергія Сергійовича Дяченка (1945), українського письменника-фантаста і сценариста
- 18 – Міжнародний день пам'яток і визначних місць
- День пам'яток історії та культури
- День довкілля
- 160 років від дня народження Уляни Кравченко (Юлія Юліївна Шнайдер, 1860–1947), української письменниці
- 19 – Великдень
- 135 років із дня смерті Миколи Івановича Костомарова (1817–1885), українського історика, етнографа, письменника, громадського діяча, одного із засновників Кирило-Мефодіївського братства
- 22 – Всесвітній день Матері-Землі
- 23 – Всесвітній день книги та авторського права
- 145 років від дня народження Модеста Даниловича Сосенка (1875–1920), українського живописця
- 105 років від дня народження Олександра Івановича Малиновського (1915–1976), українського архітектора
- 100 років від дня народження Григорія Михайловича Тютюнника (1920–1961), українського письменника
- 24 – 100 років від дня народження Дмитра Григоровича Білоуса (1920–2004), українського поета, перекладача і критика
- 26 – Міжнародний день пам'яті жертв радіаційних аварій і катастроф
- День Чорнобильської трагедії
- 180 років із часу виходу у світ (1840) першої поетичної збірки Т. Шевченка «Кобзар»
- 130 років від дня народження Миколи Костянтиновича Зерова (1890–1937), українського поета, літературознавця, перекладача, педагога
- 85 років від дня народження Станіслава Володимировича Тельнюка (1935–1990), українського письменника, літературного критика, редактора, перекладача

ТРАВЕНЬ

- 1 – День праці

- 3 – Всесвітній день свободи преси
- 4 – 100 років від дня народження Миколи Макаровича Суходолова (1920–2011), українського скульптора
- 6 – День Великомученика Юрія (Георгія) Побідоносця
 - 155 років від дня народження Зігмунда Фрейда (1865–1939), австрійського психолога, засновника психоаналізу
 - 110 років із дня смерті Бориса Дмитровича Грінченка (1863–1910), українського письменника, фольклориста, мовознавця, перекладача, критика, редактора, видавця, бібліографа, громадського та освітнього діяча
- 8 – Дні пам'яті та примирення в Україні
- 9 – День Перемоги
- 12 – День матері
- 15 – Міжнародний день родини. Всеукраїнський день сім'ї
 - 175 років від дня народження Іллі Ілліча Мечникова (1845–1916), російського й українського вченого-біолога, одного з основоположників порівняльної патології, еволюційної ембріології, імунології
- 16 – День Європи
 - День науки
- 17 – 510 років із дня смерті Сандро Боттічеллі (1445–1510), італійського художника
- 18 – Міжнародний день музеїв
 - День скорботи й пам'яті жертв депортації з Криму
 - 120 років від дня народження Юрія Івановича Липи (1900–1944), українського поета
- 22 – Міжнародний день біологічного різноманіття
 - 180 років від дня народження Марка Лукича Кропивницького (1840–1910), українського драматурга, актора, режисера, композитора, педагога, театрального діяча
- 24 – День Рівноапостольних Кирила та Мефодія
 - День слов'янської писемності та культури
- 27 – 180 років із дня смерті Нікколо Паганіні (1782–1840), італійського скрипаля і композитора
- 28 – Вознесіння Господнє
- 29 – Міжнародний день миротворців ООН

ЧЕРВЕНЬ

- 1 – Міжнародний день захисту дітей
 - Всесвітній день батьків
 - 100 років від дня народження Павла Петровича Мірошніченка (1920–2006), українського живописця
- 2 – 85 років із дня смерті Андрія Яковича Чайковського (1857–1935), українського письменника, громадського та освітнього діяча
- 5 – Всесвітній день охорони навколишнього середовища

- 6 – День журналіста
 - 145 років від дня народження Томаса Манна (1875–1955), німецького письменника
 - 80 років від дня народження Олександра Олексійовича Васильківського (1940), українського письменника, літературного критика, публіциста
- 7 – День Святої Трійці. П'ятидесятниця
- 8 – 165 років від дня народження Наталії Іванівни Кобринської (1855–1920), української письменниці і громадської діячки
- 9 – 150 років із дня смерті Чарлза Дікенса (1812–1870), англійського письменника
- 11 – 110 років від дня народження Жака-Іва Кусто (1910–1997), французького дослідника океану, конструктора акваланга
- 17 – 90 років від дня народження Михайла Миколайовича Гориня (1930–2013), українського освітнього діяча, літературознавця, психолога, правозахисника
- 18 – 105 років від дня народження Леоніда Івановича Чернова (1915–1990), українського живописця і графіка
- 20 – Всесвітній день біженців
- 22 – Початок німецько-російської війни (1941)
 - День скорботи і вшанування пам'яті жертв Другої світової війни в Україні
- 24 – 110 років від дня народження Івана Івановича Неходи (1910–1963), українського поета, сценариста
- 28 – День Конституції України
- 29 – 120 років від дня народження Антуана де Сент-Екзюпері (1900–1944), французького письменника, поета та професійного льотчика

ЛИПЕНЬ

- 1 – День архітектури України
- 4 – День Національної поліції України
 - День працівників Морського та Річкового флоту
 - День судового експерта
- 5 – 110 років від дня народження Сергія Олексійовича Григор'єва (1910–1988), українського живописця, графіка
- 7 – Свято Івана Купала
 - 120 років від дня народження Юрія Корнійовича Смолича (1900–1976), українського письменника та громадського діяча
- 11 – Всесвітній день народонаселення
- 12 – День Святих Первоверховних апостолів Петра і Павла
- 13 – 755 років від дня народження Данте Аліг'єрі (1265–1321), італійського поета
- 15 – День українських миротворців

18 – 410 років із дня смерті Мікеланджело Караваджо (1573–1610), італійського живописця

19 – 100 років від дня народження Тараса Степановича Мигалія (1920–1982), українського письменника і публіциста

25 – 110 років від дня народження Михайла Кміта (1910–1981), українського художника

26 – 140 років від дня народження Володимира Кириловича Винниченка (1880–1951), українського політичного та державного діяча, драматурга, художника

28 – День Рівноапостольного Князя Київського Володимира Великого
– День хрещення Київської Руси-України

29 – 155 років від дня народження Андрея Шептицького (мирське ім'я Роман Марія Александр Шептицький, 1865–1944), митрополита греко-католицької церкви, українського громадсько-політичного діяча

30 – Міжнародний день дружби

– Всесвітній день боротьби з торгівлею людьми

СЕРПЕНЬ

1 – 120 років від дня народження Олександра Івановича Копиленка (1900–1958), українського письменника

2 – День пророка Іллі

– 150 років від дня народження Івана Кириловича Пархоменка (1870–1940), українського живописця й графіка

4 – 135 років від дня народження Олександра Дмитровича Чемисова (1885–1969), українського живописця

5 – 170 років від дня народження Гі де Мопассана (1850–1893), французького письменника

6 – Всесвітній день боротьби за заборону ядерної зброї (День Хіросіми)

12 – Міжнародний день молоді

18 – 270 років від дня народження Антоніо Сальєрі (1750–1825), італійського композитора, диригента та педагога

– 170 років із дня смерті Оноре де Бальзака (1799-1850), французького письменника, журналіста, драматурга

19 – Преображення Господнє

23 – День Державного Прапора України

– Міжнародний день пам'яті про работоргівлю та її ліквідації

24 – День Незалежності України

26 – 110 років від дня народження Матері Терези (Агнес Гонджа Бояджиу, 1910–1997), громадської діячки, лауреата Нобелівської премії миру (1979)

27 – 250 років від дня народження Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля (1770–1831), німецького філософа

28 – Успіння Пресвятої Богородиці. Перша Пречиста

ЗГАДАЙМО ЦІ ДАТИ

4 березня

Євген Оскарович Патон – український учений, фахівець у галузі мостобудування та електрозварювання (до 150-річчя від дня народження)

Євген Оскарович Патон народився 4 березня 1870 р. у м. Ніцца (Франція) у родині російського консула Оскара Петровича Патона. Освіту здобув у Дрезденському політехнічному інституті (1894 р.) та Петербурзькому інституті інженерів шляхів сполучення (1896 р.). Усе своє життя Євген Оскарович успішно поєднував педагогічну, наукову та інженерну діяльність. Працював у технічному відділі служби шляхів Петербург–Московської залізниці. Викладав у Московському інженерному училищі. 1904–1938 рр. (із перервами) – професор Київського політехнічного

інституту.

У 1929 р. організував в Академії наук України кафедру інженерних споруд, на базі якої було створено Інститут електрозварювання (1934 р.). 1934–1953 рр. – директор цього інституту.

Близько 35 років своєї діяльності Євген Оскарович присвятив мостобудуванню, створив 35 проєктів мостів, опублікував понад 160 наукових праць із проєктування та будівництва мостів. Він активно займався проблемами випробування мостів, вивченням стійкості та динаміки конструкцій. Був одним з ініціаторів розробки проєктів розбірних мостів та винайшов способи відбудови зруйнованих мостів. Серед його проєктів – Мухранський міст через р. Куру в Тіфлісі, міст над Петровською алеєю в Києві, перекриття залів у КПП, у готелі «Метрополь» у Москві та ін. Під його безпосереднім керівництвом споруджений міст ім. Євгенії Бош через Дніпро в Києві.

Після обрання у 1929 р. Є. О. Патона академіком АН УРСР починається новий період його діяльності – робота в галузі зварювання металів. Інтуїція вченого і досвід інженера підказали йому, що подальший розвиток мостобудування та інших галузей виробництва металевих конструкцій можливий за допомогою нероз’ємного з’єднання металевих деталей – зварювання. Є. О. Патон почав розробляти теоретичні основи зварювання.

Теоретичні й експериментальні дослідження дефектів у зварних швах, міцності зварних з’єднань, напруг і деформацій, що виконали Є. О. Патон і його учні, дозволили створити міцну наукову базу для проєктування зварних металоконструкцій. Одночасно проводилися дослідження металургійних

процесів, умов кристалізації зварювальної ванни й інші роботи, які лягли в основу нового наукового напрямку – металургії зварювальних процесів. Видатним досягненням є створення устаткування, матеріалів і технології автоматичного зварювання під флюсом. Новий спосіб зварювання виявився в 10 разів більш продуктивним, ніж ручне зварювання. Його застосування сприяло суттєвому під-вищенню якості зварних споруд і збільшенню продуктивності праці зварників.

У роки Другої світової війни Є. О. Патон та очолюваний ним колектив Інституту електрозварювання на одному з підприємств Уралу (куди їх було евакуйовано) вирішили ряд складних наукових і технічних завдань, пов'язаних з автоматичним зварюванням броні, розробили устаткування, ввели в дію потокову лінію виробництва корпусів танків. За допомогою швидкісного автоматичного зварювання під флюсом було організовано потокове виробництво танків усіх типів, авіабомб, реактивних снарядів, а також багатьох інших видів озброєння й боєприпасів.

2 березня 1943 р. Є. О. Патону першому з українських академіків було присвоєно звання Героя Соціалістичної Праці. У 1945 р. Є. О. Патона обрали віце-президентом АН СРСР. Він успішно поєднував цю роботу з керівництвом Інститутом електрозварювання.

У повоєнні роки Євген Оскарович очолив роботи з широкого впровадження зварювання в промисловість – створюються нові індустріальні способи зварювання труб, магістральних трубопроводів, негабаритних резервуарів, доменних комплексів, уведено в дію установки для автоматичного зварювання на заводах Придніпров'я й Донбасу.

Наполеглива робота Є. О. Патона перетворила автоматичне зварювання в потужне знаряддя технічного прогресу. Займаючись проблемами нероз'ємного з'єднання металів, Є. О. Патон продовжував працювати в галузі мостобудування, але вже на новій основі з використанням зварювання для створення мостових конструкцій. І ця діяльність увінчалася успіхом. У 1953 р. в Києві відкрито рух по найбільшому в Європі суцільнозварному автодорожньому мосту через р. Дніпро, довжиною близько півтора кілометра. Євген Оскарович не дожив менше трьох місяців до його урочистого відкриття – він помер 12 серпня 1953 р.

Внесок Є. О. Патона в науково-технічний прогрес, у підготовку інженерних кадрів, створення наукової школи відзначений орденами Російської імперії й орденами СРСР, у тому числі орденами Станіслава, Анни, двома орденами Леніна, двома орденами Трудового Червоного Прапора, орденом Вітчизняної війни першого ступеня та орденом Червоної Зірки. Його ім'ям названий Інститут електрозварювання НАН України, автодорожній міст через р. Дніпро в м. Києві, Дніпропетровський технікум зварювання й електроніки, Тбіліський завод електрозварювального устаткування, океанський лайнер Чорноморського пароплавства. У Києві відкрито пам'ятник Є. О. Патону й меморіальні дошки. Премії імені Є. О. Патона

присуджуються Національною академією наук України та Міжнародним інститутом зварювання.

Використана література:

Лютий О. П. Євген Оскарович Патон – видатний вчений в галузі зварювання та мостобудування (до 145-річчя від дня народження) // Питання історії науки і техніки. – 2015. – № 2. – С. 3–11.

7 березня

Василь Симиренко – технолог, промисловець і меценат (до 185-річчя від дня народження)

Ім'я Василя Федоровича Симиренка – одного з представників видатного роду – посідає особливе місце в історії України. Талановитий технолог і промисловець, він доклав чимало зусиль для розвитку цукрової промисловості, упровадження у цій галузі передових технологій. Водночас велику увагу приділив підтримці української культури.

Народився він у Млієві 1835 року, був одним із 22-х дітей Федора Степановича Симиренка й онуком козака Степана, що двадцять років пробув на Запорозькій Січі й повернувся додому багатію на той час людиною. Рідний брат, Платон, був батьком відомого плодовода Левка Платоновича Симиренка. Про дитячі роки повної інформації не залишилося. Відомо, що у другій половині 1850-х років він навчався у вищому комерційному пансіоні у Москві, потім продовжив навчання у Санкт-Петербурзькому технологічному інституті, після чого протягом двох років стажувався в лабораторії відомого французького вченого, засновника агрономічної хімії Жана Бусенго.

Після смерті у 1863 році старшого брата, а згодом, у 1867 р., і батька Василь перебирає на себе керівництво Торговим домом, а разом із тим і проблеми, пов'язані з поверненням боргів кредиторам. Правовий бік справи допомагає залагодити відомий український правник Олександр Кістяківський. Протягом десяти років В. Симиренко намагався подолати збитковість фірми. Однак із кожним роком її фінансові справи погіршувалися.

Зробивши все можливе й переконавшись у приреченості підприємства, Василь Федорович у 1873 році залишає посаду голови адміністрації, відмовляється від утримання і прав на спадщину й полишає родову оселю. За роки роботи у Млієві він зібрав кошти на суму в 30–35 тис. руб., на які придбав із торгів занедбану невелику державну цукроварню в селі Сидорівка на Канівщині. Тільки завдячуючи розумінню справи, організаторському хисту та

працьовитості Василя Федоровича куплений ним завод-руїна став давати прибутки і зробив його власника заможною людиною.

Знання механіки та інженерний талант дозволили йому сконструювати кілька машин для виробництва цукру, що привернули до себе увагу не тільки в Росії, але й за кордоном. Зокрема, у 1876 році Василь Смиринко зареєстрував патент на випаровувальний апарат, що вдвічі скорочував витрати палива на переробку цукрового буряка, а працюючи в хімічній лабораторії, винайшов нові способи виварювання цукру. Працював він здебільшого над своїми розробками вночі, а вдень керував величезним господарством.

Цікавим є той факт, що на Сидорівському цукровому заводі уперше в Російській імперії стали виготовляти пастилу «Українську» та мармелад, який успішно експортували і прописували хворим у місцевій лікарні. Крім того, Василь Федорович брав активну участь у роботі «Отделения Императорского русского технического общества» (РТО), відкритого в Городищі 8 січня 1871 року. До друкованого органу цього товариства – «Записки РТО по свеклосахарной промышленности» – В. Смиринко подавав свої матеріали, як-от: «Усовершенствование выпарных аппаратов», «Теория выпарки Эллинака и его критические приёмы», «О необходимости и пользе вести на заседаниях технические журналы».

Турбувався В. Ф. Смиринко не лише про технічне вдосконалення виробництва, але й про достатній освітньо-культурний розвиток місцевого населення. У Сидорівці діяли дві школи – реміснича й сільськогосподарська. Викладання у них велося виключно українською мовою. Василь Смиринко дуже любив український театр, а тому посприяв утворенню аматорського колективу на Сидорівському цукровому заводі. Цей театр був одним із найкращих тоді в Україні. Керував ним відомий громадєвець Йоїль Руденко. До трупи, крім місцевої молоді й робітників, входили також М. П. Старицький, М. К. Заньковецька, Г. П. Затиркевич, Г. П. Борисоглібська. А відомий історик і активний учасник цього театру Дмитро Антонович, високо оцінюючи досягнення Сидорівського театру, зазначав, що якби трупа мала спеціальний вишкіл, то цей театр посів би чільне місце серед корифеїв.

Смиринко був прихильником національної ідеї. Маючи практичну вдачу, він так само реалістично підходив і до національних питань. Ще замолоду поставив перед собою завдання власними силами здобути матеріальні кошти і спрямовував їх на добрі справи. Десяту частину своїх статків він надавав Київській старій громаді на культурно-громадські справи, і це добровільне зобов'язання він виконував до самої смерті. Даючи гроші, він казав однодумцям, що, на жаль, у Європі зовсім мало знають про Україну, а тому потрібно вжити заходів, щоб у закордонну пресу подавалися «відомості про Україну».

У часи важкого тиску на українську мову й культуру мало яке українське видання на Наддніпрянщині виходило без допомоги Василя Федоровича. Він

довгі роки підтримував газети «Рада», «Громадська думка» та допомагав видавати за кордоном «Україну Рундшау» і «Рутеніше Рев'ю» для ознайомлення європейців з Україною. Для Наукового товариства імені Т. Шевченка Василь Смирненко передав анонімно десять тисяч рублів – на той час величезні гроші, щоб М. Грушевський з колегами не сушили собі голови платнею за приміщення і спокійно працювали. Таким чином, чотириповерхова кам'яниця, котра збереглася й донині, стала власністю Товариства, осередком української науки.

Після смерті у 1889 році головного редактора «Киевской старины» О. С. Лашкевича один із кращих журналів перебував у кризі, і лише фінансова підтримка В. Ф. Смирненка, який щорічно покривав дефіцит, допомогла зберегти це видання. Крім того, його коштом або за його допомогою вийшла ціла низка книжок, і серед них – декілька видань «Кобзаря». Допомігав Смирненко також і окремим особам – письменнику М. М. Коцюбинському, правнику І. Л. Шрагові, композитору М. В. Лисенку. Дав кошти О. Ф. Кістяківському на видання кодексу «Права, за якими судиться малоросійський народ», бо, як зазначав сам В. Ф. Смирненко, «видання цього рукопису – справа вельми корисна для науки нашого права». У листі від 15 серпня 1884 року Василь Федорович доручає своєму повіреному О. Ф. Кістяківському допомогти хворому Павлу Чубинському: «Скільки потрібно грошей для Чубинського, можете взяти з мого рахунку, а якби чогось не вистачило, тоді я доповню за Вашою вимогою». Ще раніше Василь Смирненко прихистив опального творця українського гімну після його заслання до Архангельської губернії. Сприяв виданню «Трудів» етнографічно-статистичної експедиції Павла Чубинського в Україні і Білорусії і сам збагатив праці цієї експедиції альбомом фотознімків типажів та побуту.

Російський імперський режим загнав українську культуру в глухий кут, і вона потребувала допомоги. Орієнтуватися Василеві Смирненку в першочерговості такої допомоги було непросто, а тому своєю довіреною особою в цій справі він обрав професора Київського університету Володимира Боніфатійовича Антоновича. Через нього він підтримував дружні стосунки з Київською громадою, члени якої на чолі з Антоновичем і вирішували, кому саме і в якій справі сприяти коштами Смирненка, Чикаленка, Кульженка та інших добродіїв. 4 серпня 1890 року спадковий почесний громадянин Василь Смирненко доручає Володимирі Антоновичу розпоряджатися рахунком у державному банку в Городищі, а також у приватних і комерційних банках, підписувати чеки й отримувати гроші, необхідні для розвитку культури та освіти. По смерті Антоновича 1908 року цю місію Смирненкового провідника перебрав на себе Євген Харлампійович Чикаленко і Володимир Миколайович Леонтович.

Під час революції і громадянської війни гроші знецінилися, пропали, а єдине, що вціліло, то нерухоме майно – особняк на вулиці

Трьохсвятительській, 23 (нині – Десятинна, 9). Сьогодні тут розміщено посольство Великої Британії в Україні.

Василь Смиренко є справжнім взірцем патріота України, він зарекомендував себе як талановитий технолог і промисловець, який сприяв розвитку цукрової промисловості і підприємництва в Україні. Вагомим є його внесок у відродження української культури та підтримку громадсько-політичної діяльності національної інтелігенції.

Використана література:

1. Гамоля Н. Генерація перших і єдиних. Династія Смиренків // Галицькі контракти. – 2003. – № 37.
2. Ковалинський В. Заповіт Смиренка // Столиця. – 1999. – № 20 (18–22 березня).
3. Леонтович В. Родина Смиренків. Василь Смиренко // Київська старовина. – 1994. – № 4.
4. Хорунжий Ю. Український меценат. Доброчинність наша риса. – К., 2001.

9 березня

Шевченко – художник (до 206-ї річниці від дня народження)

Художник Леонардо да Вінчі казав, що «малярство – це німа поезія, а поезія – промовисте малярство». Не випадково в історії світової культури поєднання в одній особі живописця і поета трапляється досить часто. До таких Богом обдарованих людей належить і Тарас Григорович Шевченко. У геніальній особі безсмертного Кобзаря щасливо поєднувався могутній літературний талант із блискучою майстерністю художника.

Творчість Шевченка-художника посідає особливе місце в розвитку українського мистецтва. Він став основоположником реалізму в українському образотворчому мистецтві. У своїх чудових картинах, рисунках, гравюрах митець змальовував тогочасну дійсність, виступав з її критикою. До нас дійшло понад 240 поетичних творів Шевченка, а мистецьких – олійних картин, акварелей, сепій, офортів, малюнків – майже 1200. Така значна кількість художніх творів свідчить про глибоку захопаність у малярство.

Збереглося 835 творів, що дійшли до нашого часу в оригіналах і частково у гравюрах на металі й дереві, а також у копіях, що їх виконали художники ще

за життя митця. Уявлення про мистецьку спадщину Шевченка доповнюють дані про понад 270 утрачених і досі не знайдених робіт. Живописні й графічні твори датуються 1830–1861 роками й територіально пов'язані з Україною, Росією і Казахстаном. За жанрами – це портрети, композиції на міфологічні, історичні й побутові теми, пейзажі, малюнки, на яких зображено історичні пам'ятки. Виконано їх у техніці олійного письма на полотні, а також аквареллю, сепією, тушшю, свинцевим олівцем і в техніці офорта на окремих аркушах білого, кольорового й тонованого паперу. Значну частину становлять завершені роботи, але є також численні ескізи, етюди, начерки.

За часом виконання всі його живописні і графічні твори дослідники поділяють на три періоди: від перших робіт до академічного часу і до заслання (1830–1847), твори років заслання (1847–1857) і роботи, виконані після повернення із заслання до смерті художника (1857–1861). Чільне місце у цій широкій галереї належить творам живопису, виконаним олійними та акварельними фарбами. Саме за живописні твори Т. Г. Шевченко був нагороджений срібними медалями Петербурзької академії мистецтв. Одна з відзначених картин – «Хлопець-жебрак, що дає хліб собаці» (1840 р.) – на жаль, не збереглася. На жаль, невідома доля і другої з відзначених картин – «Циганка-ворожка» (1841 р.). Зберігся лише акварельний малюнок під цією назвою.

Малярський хист виявився в Шевченка ще з юних літ. Спроби опанувати знаряддя художника Тарас почав у сільських богомазів. Далі були уроки в майстерні Яна Рустема у Вільні, у петербурзького художника-декоратора В. Ширяєва, у земляка І. Сошенка і, нарешті, у великого Карла Брюллова в Академії мистецтв. Навчання в Академії мистецтв дало Шевченкові високу культуру малюнка, блискуче знання анатомії, майстерність композиції.

Твір Шевченка «Катерина» (1842 р.), що став центральним в історії українського мистецтва XIX ст., увібрав чотири роки академічного навчання, а також вихід у світ «Кобзаря» та «Гайдамаків». Художник зобразив Катерину босою на тлі типового українського пейзажу: сільська околиця з безкраїм степом, курінь, біля якого сидить селянин-ложкар, віддалік височить козацька могила з вітряком. За допомогою кольорів Шевченко вдало передав свою авторську позицію. Постать Катерини виділена збільшенням силуета та червоно-білими кольорами – все чітко виражає внутрішній стан, і затінене обличчя з опущеним поглядом не розриває цілності, сприяючи благородній значимості образу. Офіцер зображений на чорному тлі й у темних тонах. Порівняно з величною постаттю

Катерини він виглядає мізерним. Холодний, зеленкувато-синій тон підсилює трагедію дівчини-покритки, її сумний настрій. Доречним також є образ селянина, його співчутливий погляд, безсило опущені руки. Відірвана гілка на картині символізує скалічене молоде життя. Постать Катерини – не лише композиційний, а й смисловий центр твору. Дівчина-покритка відображає сформований погляд на національну ідею, на долю України, протест проти соціальної несправедливості, проти кріпацького рабства.

У 1843 р. Шевченко створив картину «Селянська родина». На полотні зображено селянську хатину, біля неї – подружжя й дитину. Батько з матір'ю обмінюються репліками про те, що у всі часи хвилювало батьків: як заспокоїти чи забавити дитину. У цій картині автор намагається розкрити згармонізовані стосунки між людьми, середовище, пронизане сонячним світлом, де панує людяність і душевне тепло. Лінія нахилених голів, плечей, рук, положення

ніг вимальовують овал, у центрі якого – дитина. Така композиція й увага художника до мови жестів наближають роботу Шевченка до полотен майстрів італійського і голландського Відродження. Шевченко прагне найменшою деталлю передати селянське обійстя, а в людях, у простих селянах та їх щоденному житті – високий етичний та загальнолюдський ідеал.

Велике місце в Шевченковій творчості посідав історичний пейзаж, що зумовлено роботою художника в Київській археографічній комісії, для якої він змальовував архітектурні пам'ятки й історичні місця. У цих творах висока художня майстерність поєднується з науково-документальною точністю. Це композиції «В Густині. Церква Петра і Павла» (1845), «Воздвиженський монастир у Полтаві» (1845), «Почаївська лавра» (1846), «Аскольдова могила» (1846), «Костел св. Олександра у Києві» (1846) та ін.

Під час подорожі Україною Шевченко задумав серію «Живописна Україна» – альбом офортів. Офорт – різновид гравюри на металі, котрий дає змогу отримувати відтиски з друкарських форм, які попередньо оброблені кислотами. Митець хотів увічнити рідний край у малюнках, показати його надзвичайну історію, оригінальні звичаї. Шевченко планував видавати по 12 естампів щороку, але через брак грошей не зміг здійснити цей грандіозний задум, йому вдалося видати лише один альбом. Випуск «Живописної України» побачив світ у Петербурзі в листопаді 1844 р. До нього увійшло шість офортів. Альбом «Живописна Україна» – єдине прижиттєве окреме художнє видання митця. У проспекті до «Живописної України» вперше в українському мистецтві проголошено думку про соціальну роль образотворчого мистецтва, а саме видання започаткувало розвиток офорта в українському мистецтві. До

серії офортів входять картини «У Києві», «Видубицький монастир у Києві», «Старости», «Судня рада», «Дари Богданові і українському народові» (інша назва «Дари в Чигирині 1649 р.»), «Казка» (інша назва «Солдат і смерть»).

Тарас Шевченко в 40-х роках ХІХ ст. зробив також значний внесок і в розвиток ілюстрації. Він створив чудові картини до повісті М. Гоголя «Тарас Бульба», оповідання Г. Квітки-Основ'яненка «Знахар», «Історія Суворова» М. Польвого та ін. Чимало композицій митець створив і на літературні теми, наприклад, «Марія» (за поемою О. Пушкіна «Полтава»), «Король Лір» (за трагедією Шекспіра «Король Лір»), «Робінзон Крузо» (малюнок за сюжетом однойменного твору Д. Дефо, 1856).

Після арешту 1847 р. в засланні Шевченко важко переживав царську заборону малювати. Старожили Орська, де він відбував заслання, розповідали, що Шевченко малював навіть на стінах вугіллям або крейдою. Можливість малювати дала йому участь в Аральській експедиції (1848–1849). Тоді з'являється низка робіт: «Пожежа в степу» (1848), «Укріплення Раїм» (1848), «Місячна ніч на Кос-Аралі» (1848–1849), «Крутий берег Аральського моря» (1848–1849) та ін. Разючі контрасти безмежної жовто-бурої рівнини, що увінчувалась синьо-білим гребенем гір чи плесом моря, збагатили Шевченкову палітру, у нього вироблявся новий підхід до завдань передачі пейзажу.

Казахська тема зайняла помітне місце в живописі Шевченка. Картини, намальовані на тему життя та побуту казахського народу, позначені щирим співчуттям до нього: «Казахський хлопчик розпалює грубку», «Казахський хлопчик дрімає біля грубки», «Казахи біля вогню», «Казах на коні» (1848–1849) та ін. Розмаїтості й соціальної гостроти казахська тема набула в малюнках, виконаних у Новопетровському укріпленні під час Каратауської експедиції: «Тріо» (1851), «Пісня молодого казаха» (1851–1857), «Байгуші під вікном» (1855–1856) та ін.

На засланні митець почав розробляти серію малюнків під назвою «Притча про блудного сина» (1856–1857). Перші п'ять малюнків показують шлях купецького сина від пияцтва і гри в карти до розбійництва й убивства («Програвся в карти», «У шинку», «У хліві», «На кладовищі», «Серед розбійників»). На наступних малюнках зображено жорстоку кару: «Кара колодкою», «Кара шпівцрутенами», «У в'язниці». Усю серію Шевченко побудував за зразком євангельської притчі, через яку прагнув показати тогочасному суспільству, зокрема його середньому класові, всю аморальність існування, змушуючи глядачів зазирнути у власну душу й шукати способів морального самовдосконалення.

Значне місце в графічній та живописній спадщині Шевченка посідають портретні зображення, які він створював упродовж усього життя. Він виконав близько 150 творів цього жанру, половину яких створено ще до заслання. За композиційним вирішенням це здебільшого поясні чи погрудні зображення. Основна увага зосереджується на обличчі й особливо очах. Серед зображених

– переважно особи, з якими Кобзар спілкувався або яких добре знав. Цим пояснюється симпатія й доброзичливе ставлення художника до своїх моделей, виражається в ретельному вимальовуванні вдачі і настрою.

Шевченківський портрет Михайла Щепкіна (1858) вважається кращим портретом великого актора. Портрет лаконічний: рельєфно вималюване обличчя, м'яко лягають світло й тіні, віртуозно зображені другорядні деталі. Це дуже тонко продумана робота і звеличений навіки живий образ великого майстра.

Для Шевченкових полотен олівцем характерні смілива, насичена лінія й соковитий штрих. Автор малював ці твори на пароплаві під час подорожі по Волзі, потім у Нижньому Новгороді, Петербурзі і в Україні. Вони близькі до портретів, створених у Новопетровському укріпленні, але набагато контрастніші й виразніші щодо внутрішньої характеристики образів, хоча сам рисунок у них значно лаконічніший.

Не можна, звичайно, не згадати про автопортрети Шевченка. Це власні зображення художника, які він створював протягом усього життя. Вони відображають не тільки еволюцію його художньої майстерності, а й є своєрідною біографією митця. Їх налічується близько 50.

Творчий світ Шевченка не обмежується його особистою живописною спадщиною. Його творчі прийоми використовувалися в шуканнях багатьох художників того часу, і не тільки українських. Великий вплив душевності й простоти шевченківських робіт відчув на собі відомий художник Микола Реріх. Живописні твори Шевченка часто порівнюють із роботами Альбрехта Дюрера, Рембрандта, Ореста Кіпренського, з японською гравюрою. Тарас Шевченко був одним із великих живописних майстрів ХІХ ст. Його безсмертні твори й сьогодні високо цінує прогресивне людство.

Використана література:

1. Антонович Д. В. Шевченко-маляр. – К.: Україна, 2004. – 272 с.
2. Ганенко О. Чарівний світ жінки на полотнах Шевченка-художника // Відкритий урок. – 2010. – № 2. – С. 35–37.
3. Самойленко В. В. «... І поет, і живописець...» Урок у музеї Тараса Шевченка // Методичні діалоги. – 2013. – № 4–5. – С. 20–23.
4. Ткач А. «Український Рембрандт» // Дивослово. – 2011. – № 3. – С. 17–24.
5. Хіврич С. Художні прийоми творення образів у картинах Тараса Шевченка // Українська мова й література в сучасній школі. – 2013. – № 3. – С. 50–53; № 4. – С. 55–59.

31 березня

**Галина Гордасевич – згасла зірка Волині
(до 85-річчя від дня народження)**

Галина Леонідівна Гордасевич – відома українська поетеса, член Спілки письменників України, учасниця руху шістдесятників, громадська діячка, співзасновниця Донецького товариства української мови та Донецького крайового руху. Борець за незалежність України у ХХ сторіччі. Репресована за безпідставним звинуваченням у зв'язках із повстанським підпіллям.

Народилася 31 березня 1935 року в м. Кременці на Тернопільщині в родині священика і політв'язня Леоніда Гордасевича (1912–1990) та Олени (1912–2000) з родини Хомчуків. Мати закінчила учительську, а батько духовну семінарію в Кременці. Батько мав парафію в с. Язвенки, потім у с. Парахонськ на Пінщині, відтак у Дібровиці на Рівненщині. Уникаючи переслідувань німців, потім більшовиків, перебрався в с. Городець, потім Кричильськ, де за відмову порушити таємницю сповіді був у липні 1946 р. заарештований і ув'язнений у Сибіру на 10 р. Повернувся в Україну аж 1959 р. Помер 1990 р., похований у с. Михайлівка під Черкасами біля церкви.

Дитинство письменниці пройшло на Волині. 1950 р. Г. Гордасевич із похвальною грамотою закінчила сьомий клас у с. Кричильськ і без екзаменів вступили до Острозького педучилища. Як така, що приховала правду про батька, потрапила під безпідставні підозри НКВС у зв'язках із підпіллям. Жила впроголодь, лише на стипендію. Щоб бути ближче до бабусі, на другий курс перевелася в педучилище у м. Костопіль. 1952 р. була затримана міліцією на три доби за провокативним звинуваченням у крадіжці. Під час обшуку виявили щоденник і вірші, справу передали до Рівненського обласного управління КДБ, де від 16-літньої дівчинки домагалися зізнання в антирадянських настроях. Єдину з групи її не приймали до комсомолу.

Щоб виправдати марні витрати на дворічне стеження, у червні 1952 р. Г. Гордасевич заарештували. Слідчий Шустов розумів безпідставність звинувачень, співчував підслідній, навіть підгодовував її, але справу про «антирадянську агітацію» за ст. 54–10 таки сфабрикував. У справі фігурувала єдина листівка, яку Г. Гордасевич спровокувала написати подруга, та вірші на кшталт «Зазеленіла ружа в полі, а я, всміхаючись, іду назустріч невідомій долі». Радянські люди знають, що треба йти до комунізму. Рівненський обласний суд присудив їй 10 років ув'язнення. Коли Галині зачитали вирок, вона подякувала, що не 25.

Як неповнолітню, її не відправили за межі України, утримували під Черніговом у таборі для жінок-інвалідів. У зв'язку з беріївською амністією звільнені були майже всі жінки – карні в'язні, тому дівчат, яким виповнилося 18 років, 1953 р. перевели в Одесу, щоб там не зупинилася фабрика, яка шила білизну для солдатів. Коли кримінальні повернулися в зону з новими термінами, політичних у вересні 1953 перевели в Куйбишев, де вони працювали на заводі будівельних деталей. Г. Гордасевич доводилося також розвантажувати баржі з цементом (мішки по 50 кг).

За указом 1954 р. Г. Гордасевич як малолітній і за добру роботу зняли судом 2/3 терміну. Звільнена 24 грудня 1954 р. Оскільки мати й сестра поїхали в Сибір до батька, Галині не було куди повертатися. У Рівному її не прописали. Зупинилася в Костополі в бабусі, а через кілька днів завербувалася на Донбас, у Сталіно. Працювала різноробочою на будівництві, жила в гуртожитку, пішла у вечірню школу, щоб вступити згодом на фізичний факультет політехнічного інституту. Але оскільки паспорт був виданий на підставі довідки про звільнення, то звернулася до Верховної Ради України з проханням зняти судимість. Виявилося, що судимість уже знята Верховним Судом. Одержала новий паспорт. Однак увага КДБ до Г. Гордасевич не слабла. Навчалася, працювала в друкарні. Одружилася, перша дитина померла. 1961 р. народила сина Богдана. Із чоловіком, чужим по духу, розлучилася.

Із вересня 1963 р. відвідувала літературне об'єднання «Обрій» при газеті «Комсомолец Донбасса», яким керував Йосип Курлак. Там познайомилася з Василем Стусом, Василем Захарченком, Володимиром Міщенком, Леонідом Талалаєм, Анатолієм Гарматюком. У тюрмі не написала жодного вірша, а тут вони пішли потоком. Г. Гордасевич зрозуміла, що її покликання – література, а не фізика. Коли розмовляла із сином українською мовою, то 1965 року біля експериментальної школи на неї звернули увагу художники, які створювали мозаїчні панно, зокрема, Григорій Синиця, Алла Горська, Віктор Зарецький, Надія Світлична, з якою Галина подружилася.

1965 р. Г. Гордасевич вступила на заочне відділення Літературного інституту ім. М. Горького У зв'язку з підготовкою до друку книжки віршів «Веселки на тротуарах» приїхала до Києва, і Н. Світлична познайомила її з Олесем Сергієнком, Оксаною Мешко, В'ячеславом Чорноволом, Іваном Світличним та Євгеном Сверстюком на його дні народження, потім з Іваном Дзюбою. Прочитала працю І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?»

Кадебісти робили спробу завербувати Г. Гордасевич, щоб та доносила на своїх нових друзів, навіть послали її з групою шахтарів до Польщі, та вона категорично відмовилася. 1968 року у видавництві «Донбас» знімають із виробництва підписаний до друку рукопис її нової збірки поезій, 1971 року у київському видавництві «Молодь» знищують верстку наступної книжки. До Спілки письменників її прийняли аж через 17 років.

У 80-х роках Г. Гордасевич писала листи В. Чорноволу на заслання та в якутський табір.

1988 р. включилася в громадську діяльність: була одним з організаторів Товариства української мови на Донеччині, Народного руху України, «Меморіалу», Демократичної партії України.

1990 р. переїхала до Львова. Виступала як публіцист, повістяр, поетеса, вела передачі на радіо, була кандидатом до Верховної Ради. Тричі була лауреатом літературного конкурсу «Шістдесятники». Г. Гордасевич – лауреат премії ім. Олександра Білецького, премії ім. В. Марченка. Вийшло понад 30 її книжок, зокрема, «Степан Бандера – людина і міф», «Нескорені берегині» – про українських жінок-героїнь, політв'язниць. Працювала натхненно, до знемоги. Задумала видати 15 збірок поезії, та встигла видати лише 7, решту готує син Богдан – філолог.

Г. Гордасевич – автор поетичних збірок «Веселки на тротуарах» (1966), «Наречена сонця» (1976), «Високе полум'я дня» (1980), «Слід зірниць» (1986). книжок прози «Вицвіла шипшина» (1974), «Твій тихий дім» (1980), «Двадцять років і один день» (1984 та 1985), «Прекрасні імена жіночі» (1990), а також публіцистичної книжки «Письма к другу» (1989) і літературних портретів українських поетес «Силуети поетес» (1988). Автор публіцистичних та критичних статей у ряді українських журналів.

Галина Гордасевич була активним громадським і політичним діячем багатьох новітніх громадських організацій України, народжених демократією.

Використана література:

1. Бачинська К. Згасла зірка Волині // Українське слово. – 2001. – Ч. 20 (3072), 17 травня.
2. Гоць П. Галина Гордасевич серед нас // Шлях перемоги. – 2002. – Ч. 13 (2500), 21 березня.
3. Романюк Н. «Жила. Любила. Плакала. Сміялась» // Дзеркало тижня. – 2002. – № 314 (389), 13 квітня.

18 квітня

Муза, освячена Франком (до 160-річчя від дня народження Уляни Кравченко)

Уляна Кравченко – поетеса, за фахом учителька, активістка українського жіночого руху, перша в Західній Україні жінка-поетеса, чиї твори стали популярними. Друкуватися почала з 1883 року. На її творчість великий вплив мав Іван Франко, значне місце в її ліриці посідають мотиви жіночої долі.

Уляна Кравченко (справжнє ім'я Юлія Шнайдер) народилася 18 квітня 1860 р. в містечку Миколаєві на Дрогобиччині. Тут минуло її дитинство. Батько,

німець за національністю, був комісаром Жидачівського повіту в Дрогобицькому старостві, мав монархічні переконання, писав вірші на політичні теми, які публікував у «Галицькій зорі». Помер, як доньці минуло 10 років. Його брат Антін був одним із найвизначніших галицьких краєзнавців. Мати Уляни – Юлія Лопушанська, дочка греко-католицького священника.

Вихованням майбутньої письменниці клопоталася її мати. Вона гарно співала українські й польські пісні, чудово оповідала народні легенди. Уже в дитячому віці Юлія полюбила чарівність художнього слова і пісні. Понад десять років родина Шнайдерів мешкала в Миколаєві в будинку письменника Миколи Устияновича. Тут Юля не раз чула його вірші у виконанні одного студента, братового товариша. Звісно, це сприяло пробудженню її літературного таланту.

Початкову освіту майбутня письменниця здобула вдома, у подальшому навчалася у Львівській учительській семінарії (1877–1881 рр.). Тут вона почала захоплюватися творами Пушкіна, Шиллера, Гете, взялася до вивчення української літературної мови за творами Федьковича, Котляревського, Марка Вовчка. Найбільше враження на неї справили поезії І. Франка, який був на той час визнаним проводирем молодой галицької літератури. Юлія стежить за кожним його новим твором.

Після закінчення гімназії Уляна Кравченко учителювала в школі с. Бібрки. Із великим завзяттям береться вона до вчителювання. Але тупість і байдужість місцевого шкільного начальства, інтриги заздрісних викладачів створювали безліч перешкод на шляху до сумлінного служіння справі виховання дітей. Молода вчителька всі сили віддає школі, працює над своєю самоосвітою, готується до кваліфікаційного екзамену на вчительку середньої школи, однак не мала справжнього душевного задоволення. І вона віддається літературі.

Надіслані до львівського журналу «Зоря» твори Уляни Кравченко потрапили на очі Франкові. Переглядаючи рукописи, він помітив вірш «Згадай мене, милий», який йому сподобався. Поет доробив його, і вірш нікому не відомої авторки з'явився в 21-му номері журналу «Зоря» за 1883 рік. І. Франко написав молодій поетесі теплого листа, заохочуючи її до праці на ниві української літератури. З тих пір між ними виникає щире листування, що не припинялося до самісінької смерті Івана Франка.

У своїх листах поет рекомендував Уляні Кравченко, які праці вивчати, що читати, яким шляхом іти до здійснення своїх мрій. Він також багато сприяв і допомагав у виданні перших творів письменниці – віршів та оповідань. Саме Франко упорядкував і підготував до друку першу її збірку, що вийшла 1885 року, і видав власним коштом другу.

Вчителювання в селі Бібрці закінчилося для У. Кравченко невдало. На офіційних виборах так званої «сталой вчительки» було відзначено її бездоганну працю, але на посаду призначили іншу особу. Того ж 1884 року У. Кравченко розпочала новий навчальний рік у сусідньому з Бібркою селі Стоки. До цього тут не було школи. Сільська громада погодилася доручити її

організацію молодій учительці. Долаючи всілякі труднощі, в будівлі без даху, без підлоги й без вікон вона протрималася декілька осінніх і зимових місяців, а далі, завдяки допомозі та клопотанню Франка, перебралася до Львова, де почала викладати в шестикласній українській школі для дівчат.

Однак довго вчителювання У. Кравченко у Львові не тривало. Її звинуватили в прихильності до фонетичного принципу написання українських слів (на противагу офіційно затвердженому етимологічному), в популяризації Франкових ідей і звільнили з роботи. Не маючи засобів на існування, вона виїхала зі Львова восени 1885 року.

Деякий час У. Кравченко працює вчителькою в родині одного поміщика в селі Руденки на Львівщині, потім учителює два роки в селі Лужок Долішній на Дрогобиччині, де одружується з місцевим учителем.

У 1888–1920 рр. (понад сорок років) пропрацювала в Сільці на Дрогобиччині (з невеликими перервами) сільською вчителькою. 1920 року переїхала до Перемишля. У вісімдесятилітньому віці виступала в пресі з віршами і статтями, проводила громадську роботу. Була членом Спілки письменників України.

Незважаючи на нелегке мандрівне життя, молода вчителька багато й плідна працювала в літературі. Після виходу першої збірки «Prima vera» (1885 р.) поетеса здобула популярність. Вихід у світ її книжки став помітною подією в тогочасному літературному житті. Адже це була перша в Галичині збірка поезій, написана жінкою-українкою, що мовби заявила про рівність жінок у правах із чоловіками.

Для творчості Уляни Кравченко характерна щира людяність та співчуття до знедолених, тонкий ліризм. У своїх творах вона не раз зверталася до теми призначення поезії та місця поета в суспільстві.

У доробку поетеси шість поетичних збірок. У більш зрілому віці Уляна Кравченко писала переважно твори для дітей та юнацтва, ці поезії складають її останні чотири збірки: «В дорогу» (1912), «Проліски» (1921), «Лебедина пісня» (1924), «Шелести нам, барвінку» (1931).

Близько двадцяти п'яти років У. Кравченко виступала з творами для дітей у журналі «Дзвінок» (1890–1914). Її поезії для дітей та юнацтва, позначені ідеями гуманізму, виховували пошану до людей праці, любов до рідної природи. Авторка багато уваги приділяла прищепленню читачам поваги до науки й освіти.

У квітні 1941 року видавництво «Радянський письменник» видало «Вибрані поезії» У. Кравченко.

На вісімдесят восьмому році життя, 31 березня 1947 року, У. Кравченко померла в Перемишлі, де й похована.

Використана література:

Пристай Б. 150 славних українців Дрогобиччини. – Дрогобич, 2012.

26 квітня

**Микола Зерова – український поет, літературознавець,
перекладач, педагог**

(до 130-річчя від дня народження)

Микола Костянтинівич Зеров народився 26 квітня 1890 р. в повітовому місті Зінькові на Полтавщині. Батько Миколи Зерова – Костянтин Іраклійович – працював учителем місцевої двокласної школи, а мати – Марія Яківна – походила з дрібного землевласницького роду. Початкову освіту Микола Зеров здобув у Зінківській школі.

Протягом 1900–1908 рр. навчався в Охтирській та Першій київській гімназіях. 1909 р. Микола Костянтинівич вступив до історичного відділу історико-філологічного факультету Київського університету Святого Володимира, який він успішно закінчив у 1914 р.

Під час навчання в університеті молодий письменник проявив неабиякий хист до вивчення класичних та сучасних мов, що в майбутньому сприяло його становленню як перекладача античної та нової європейської літератури. 1924 р. у видавництві «Слово» вийшла друком збірка оригінальних віршів і перекладів римських поетів «Камена».

З 1914 р. за наказом керівника Київського навчального округу Миколу Зерова призначають викладачем історії до Златопільської чоловічої гімназії. Кількома роками пізніше він працює викладачем латини у Другій українській державній гімназії ім. Кирило-Мефодіївського братства в Києві. Під час викладання в гімназії Микола Зеров знайомиться з поетом і перекладачем Михайлом Рудницьким, із яким протягом усього життя підтримує тісні зв'язки.

У 1918–1920 рр. Микола Зеров викладає українознавство в Київському архітектурному інституті, працює редактором у бібліографічному журналі «Книгар». Саме в цей час у Зерові прокидається науковець і літературний критик. Молодий письменник, збурений революцією, стає на шлях боротьби за українську культуру й освіту. У вірші «Ріг Вернигори», написаному в 1919 р., звучать патріотичні мотиви, надія на відродження свого народу, втілена в поетичний образ народного богатиря Мусія Вернигору.

У ці роки Микола Зеров зійшовся з митцями та вченими, що гуртувалися навколо ректора Української академії мистецтв Георгія Нарбута. Дух розкутої фантазії панував на зібраннях академії. Тут обговорювалися стан розвитку української літератури, малярства, графіки.

У 1920 р. в долі Миколи Зерова відбуваються істотні зміни. Він одружується з Софією Лободою і починає серйозно замислюватися про наукову працю. Того ж року виходять підготовлені ним «Антологія римської

поезії», куди увійшли переклади з Катулла, Вергілія, Горація, Проперція, Овідія, Марціяла, та «Нова українська поезія», що стають помітним явищем у тогочасному літературному житті.

Як літературознавець Зеров був широко відомий своїми працями: «Нове українське письменство» (1924), «До джерел» (1926), «Від Куліша до Винниченка» (1929) тощо.

У жовтні 1923 р. Микола Зеров стає професором української літератури Київського інституту народної освіти. Тоді ж розпочинає читати свої блискучі лекції, які часто зривають бурхливі оплески. В інституті народної освіти Зеров познайомився з відомим поетом і літературознавцем Павлом Филиповичем, який вів семінари з історії української літератури. Одночасно з роботою в Інституті народної освіти Микола Зеров викладає українську літературу в кооперативному технікумі та торгово-промисловій школі.

У той час голосно заявила про себе нова течія в українській літературі – «неокласики». Саме тоді вони з'їхалися до Києва й об'єдналися у рамках АСПИСу. У грудні 1923 р. відбулася перша зустріч Зерова з Миколою Хвильовим, коли той приїхав до Києва у складі харківської письменницької делегації «Гарту». Неокласики розгорнули бурхливу літературну діяльність. Вони влаштовують літературні вечори, на яких намагаються згуртувати мистецькі сили, аби спрямувати їх у річище конструктивної праці. Микола Зеров одразу ж стає одним із провідників неокласичного літературного руху, до якого входили Михайло Драй-Хмара, Максим Рильський, Павло Филипович, Юрій Клен та ін. Спільно з Филиповичем, Драй-Хмарию та Рильським було написано «Неокласичний марш», уперше виконаний 20 березня 1926 р. на іменному святі Максима Рильського.

1924 рік був роком бурхливих літературознавчих дискусій. 3 січня на культкомісії Всеукраїнської академії наук Зеров зачитав доповідь «Українська література в 1923 році»; 20 січня відбувся диспут, на якому опонентами доповіді Дмитра Загула «Криза сучасної української лірики» виступили Микола Зеров, Юрій Меженко, Григорій Косинка, Михайло Івченко. Лідер «неокласиків» оцінював 1923-й як «рік літературного оживлення». Адже з'явилася низка яскравих імен, нових книг і журналів. Так, у Києві виникла конкуренція між «Новою громадою», до якої тяжіли члени АСПИСу, і «Глобусом» – органом футуристів, членів «Гарту» та «Плугу». На думку Миколи Зерова, йшов нормальний розвиток української літератури. Йому опонував Дмитро Загул, який фактично обстоював необхідність уніфікації та суворої регламентації як вибору ідеї твору, так і художніх засобів її вираження. Виразно окреслювалася конфронтація, що згодом трагічно відбилася на розвитку всієї української літератури.

Пленум ЦК КП(б)У у червні 1927 р. дав прямі директивні вказівки щодо політичної оцінки «неокласиків». У дійсності ця постанова означала заборону літературної та критичної діяльності Зерова. По-справжньому вільний він залишався лише в одній царині, якою були історико-літературні студії. Саме

на цьому Зеров і зосередився наприкінці 1920-х рр. Він писав передмови до творів українських письменників-класиків, які видавалися у видавництвах «Книгоспілка» та «Сяйво». Однак цією роботою він займався недовго. Сфабрикований процес над вигаданою антирадянською організацією «Спілка визволення України» на початку 1930 р. став переломним у житті українського письменства: «Книгоспілку» було реорганізовано, «Сяйво» закрито, Пантелеймона Куліша й Володимира Винниченка проголосили фашистськими письменниками, а Максима Рильського заарештували.

У лютому–березні 1930 р. Микола Зеров був змушений виступити «свідком» на процесі «Спілки визволення України». Його становище було хитке й непевне. Як і всі українські інтелігенти, він жив під постійною загрозою арешту, в атмосфері погроз і цькування. Самогубство Миколи Хвильового у травні 1933 р. стало ще однією драмою для Миколи Зерова. Останні роки свого життя він не мав права займатися творчою діяльністю, а тепер від нього й Павла Филиповича вимагали самокритичних заяв і політичних декларацій.

У ніч із 27 на 28 квітня 1935 р. він був заарештований під Москвою, на станції Пушкіно. 20 травня його відправили до Києва для слідства. Обвинувачення: керівництво контрреволюційною терористичною націоналістичною організацією. У лютому 1936 р. Військовий трибунал Київського військового округу на закритому судовому засіданні, яке проходило без участі обвинуваченого й захисту, розглянув судову справу № 0019-1936. Миколі Зерову інкримінувалося керівництво українською націоналістичною організацією, і, згідно з тодішніми статтями Кримінального кодексу УРСР, трибунал визначив йому міру покарання: десять років позбавлення волі у виправно-трудовах таборах із конфіскацією належного йому майна.

Без будь-яких підстав і пояснень «справа Зерова та інших» була переглянута особливою «трійкою» УНКВС Ленінградської області 9 жовтня 1937 р.; Микола Зеров, Павло Филипович, Микола Вороний і Борис Пилипенко були засуджені до розстрілу. Усіх розстріляли 3 листопада 1937 р. У 1958 р. Миколу Зерова було реабілітовано посмертно.

Використана література:

Микола Зеров // Бібліотека української літератури. – Режим доступу: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/z/zerov-mikola/1325-mikola-zerov-biografiya>.

ПЛАН ЗАХОДІВ НА II СЕМЕСТР 2019-2020 н. р.

План роботи первинної профспілкової організації студентів на II семестр 2019–2020 н. р.

№ з/п	Заходи	Час проведення	Відповідальні
1	Розповсюдження місячних студентських проїзних квитків для проїзду в міському громадському транспорті	Щомісячно	Самборська Я.Б. Бобовнікова К.А.
2	Організація та керівництво роботою студентських рад у гуртожитках	Протягом року	Голови студентських рад гуртожитків
3	Проведення перевірок житлово-комунальною комісією гуртожитків	Протягом року	Самборська Я.Б. Голови студентських рад гуртожитків
4	Здійснення поточного контролю за роботою профспілкових бюро факультетів	Протягом року	Самборська Я.Б.
5	Профорієнтаційна робота з абітурієнтами. Допомога у проведенні Днів відкритих дверей	Протягом року	Самборська Я.Б. Голови профбюро факультетів
6	Участь у проведенні свята «Масляна»	Лютий	Самборська Я.Б. Голови профбюро факультетів
7	Участь у проведенні свята 8 Березня	Березень	Самборська Я.Б. Голови профбюро факультетів
8	Поїздка до дитячого будинку № 1	Березень	Самборська Я.Б. Голови профбюро факультетів
9	Участь у проведенні фестивалю-конкурсу художньої самодіяльності «Студентська весна 2020»	Квітень	Самборська Я.Б. Голови профбюро факультетів
10	Організація циклу лекцій та круглих столів щодо стану навколишнього природного середовища (до Дня Чорнобильської трагедії)	Квітень	Самборська Я.Б. Голови профбюро факультетів
11	Організація циклу лекцій щодо протидії шкідливим звичкам та пропаганди здорового способу життя	Квітень	Самборська Я.Б. Голови профбюро факультетів
12	Участь у проведенні міжфакультетських змагань з міні-футболу «Кубок ректора 2020»	Травень	Самборська Я.Б. Голови профбюро факультетів
13	Організація поздоровлення до Дня науки	Травень	Самборська Я.Б. Голови профбюро факультетів

14	Організація поздоровлення ветеранів до Дня Перемоги	Травень	Самборська Я.Б. Голови профбюро факультетів
15	Організація поздоровлення студентських сімей до Дня сім'ї	Травень	Самборська Я.Б. Бобовнікова К.А. Голови профбюро факультетів
16	Проведення виховних годин, лекцій та соціальних акцій під гаслом «Я живу без шкідливих звичок!», спрямованих на формування здорового способу життя в рамках виконання Державної цільової соціальної програми «Молодь України»	Постійно	Самборська Я.Б. Голови профбюро факультетів
17	Участь у роботі стипендіальних комісій факультетів, зокрема, у вирішенні питань преміювання студентів та надання їм одноразової матеріальної допомоги	Постійно	Самборська Я.Б. Голови профбюро факультетів
18	Підготовка проєктів наказів ректора про матеріальне заохочення студентів та аспірантів за досягнення в науковій, громадській, культурно-масовій та спортивній роботі	Постійно	Самборська Я.Б.
19	Видача талонів для обслуговування в поліклініці	Щоквартально	Самборська Я.Б. Бобовнікова К.А.

План соціокультурних заходів науково-технічної бібліотеки на II семестр 2019–2020 н. р.

I. Інформаційно-виставкова діяльність

1. Виставки нових надходжень постійно
2. Тематичні виставки, бесіди «Легенди ДІІТу» протягом року
3. Фотогазета «Альма-матер у поезіях випускників ДІІТу» травень

II. Формування інформаційної культури студента

1. Про історію та сучасність бібліотеки (екскурсія за замовленням)
2. Навігатор сайтом НТБ (за замовленням)
3. Relax-читання. Ознайомлення користувачів із художньою літературою з фонду на сайті НТБ постійно

III. Наука – складова частина навчання

1. Бесіда-презентація «Академічна доброчесність» (за замовленням)
 2. Практичні заняття «Оформлення наукової роботи» (за замовленням)
- згідно із сучасними вимогами

IV. Виховання особистості

1. Бесіда-презентація «Бережи здоров'я змолоду» (за замовленням)
2. Пам'яті Т. Г. Шевченка. 180 років Кобзарю (за замовленням)

V. Бібліотека – зона позитиву

1. «ДПТівські сонети. Вид. 2». Формування збірки поезій	червень
2. Виставка творчих робіт студентів та співробітників університету «Легенди про квіти»	березень
3. Концерт артистів Дніпровської філармонії	березень
4. Ігроленд для вашого дозвілля	постійно

Запрошуємо кураторів проводити заходи разом!

Тел. 2-06, к. 167

Зав. відділу Ніна Іванівна Долматова

План заходів кафедри українознавства на II семестр 2019–2020 н. р.

№ з/п	Заходи	Термін виконання	Відповідальні
1	Проведення екскурсій для студентів, абітурієнтів та гостей по музею історії університету	Постійно	Пахомова В.О.
2	Оновлення експозицій музею історії до 90-річчя університету	Лютий–квітень	Пахомова В.О.
3	Проведення тематичних екскурсій по музею історії з висвітлення участі студентів та викладачів університету у Другій світовій війні	Травень	Пахомова В.О.
4	Організація участі та підготовка студентів до II (обласного) та III (фінального) етапу X Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Т.Шевченка	Січень–лютий	Лагдан С.П.
5	Підготовка матеріалів до газети «ДПТ сьогодні» за підсумками I етапу конкурсу Т.Шевченка з вибіркою уривків із кращих творів студентів на тему «ДПТ у моєму житті»	Лютий	Лагдан С.П.
6	У рамках тижня студентської науки залучення студентів до підготовки доповідей з історії, культури та мови, зокрема присвячених 75-річчю Перемоги й 90-річчю університету	Березень	Усі викладачі
7	Проведення конкурсу рефератів «Пам'ятні дати та ювілеї 2020 року»	Протягом семестру	Усі викладачі
8	Проведення звітної конференції студентів за підсумками конкурсу рефератів	Травень	Усі викладачі
9	Проведення конкурсу студентських творів на тему «Україні бути єдиною»	Травень	Усі викладачі
10	Проведення конкурсу диктантів про традиції й символіку вишивки до Дня вишиванки	Травень	Лагдан С.П.
11	Проведення консультацій для студентів та співробітників із мовних питань, зокрема щодо змін в українському правописі	Протягом семестру	Лагдан С.П.

**План
заходів кафедри «Іноземні мови»
на II семестр 2019–2020 н. р.**

№ з/п	Заходи	Відповідальний	Дата
1	Підготовка до випуску буклета «Основні віхи роботи кафедри іноземних мов у складі університету», присвяченого 90-річчю університету	Мунтян А. О. Пантілеєнко К. С. Мірошніченко І. Г.	Квітень
2	Організація та проведення декади української та російської мов як іноземної	Бондаренко Л. І. Заваруєва І. І.	Квітень
3	Інтерактивний майданчик «Історія ДПТУ», який включатиме відвідування Музею історії ДПТУ, «Світлиці», лабораторій ДПТУ	Лосєв О. А. Викладачі кафедри	Протягом семестру
4	<u>Семінар для викладачів</u> «Особливості організації навчання студентів-іноземців»	Бондаренко Л. І. Заваруєва І. І. Афанас'єва Л. В.	Лютий
5	Підготовка чергових випусків студентської газети «Alma Mater», присвяченої 90-річчю університету (2 випуски на семестр)	Купцова Т. А. Колієва І. А.	Березень Травень
6	Організація та проведення засідань студентського англomовного дискусійного клубу (перегляд та обговорення короткометражних фільмів англійською мовою – двічі на семестр)	Викладачі кафедри	Березень Травень
7	Організація роботи щосеместрових курсів для студентів, які бажають підвищити свій рівень володіння англійською мовою	Викладачі кафедри	Протягом семестру
8	Підготовка тематичної експозиції «Експлікація гендерних вимірів в історії української культури»	Купцова Т. А.	Протягом семестру
9	Проведення засідань наукового гуртка «Технічний текст іноземною мовою: структурні, стилістичні та граматичні особливості»	Мірошніченко І. Г.	Протягом семестру
10	Творчі зустрічі в «Літературній студії». Мета: обговорення літературної спадщини англійських поетів та письменників: Г. Байрона, Ч. Дікенса, Р. Бернса, О. Уайльда та ін.	Мірошніченко І. Г. Шуліченко Т. С.	Квітень
11	Демонстрація та обговорення фільму німецькою мовою	Смирнова М. Л.	Травень
12	Літературний марафон «Шекспіріада»	Мунтян А. О. Шпак І. В.	Березень

**План
головних спортивно-масових заходів на II семестр 2019–2020 н. р.**

1. Спартакіада університету з футзалу серед факультетів (березень).
2. Спартакіада університету з волейболу серед факультетів (дівчата, квітень).
3. Спартакіада університету з легкої атлетики серед факультетів (травень).
4. Спартакіада університету з важкої атлетики серед факультетів (травень).
5. Спартакіада університету зі спортивної гімнастики серед факультетів (квітень).
6. Спартакіада університету з армспорту серед факультетів (квітень).
7. Кубок ректора з міні-футболу серед студентів 5-го курсу (травень).
8. Спартакіада університету з кросу серед факультетів (травень).

**План роботи
юридичного відділу на II семестр 2019–2020 н. р.**

№ з/п	Найменування заходів	Термін виконання	Відповідальний
1	Поточна правова робота (візування проєктів наказів, розпоряджень, інструкцій, розгляд заяв, претензій і позовів, участь і виступ у судових засіданнях суду, надання співробітникам університету юридичних консультацій)	Протягом семестру	Костюк Н.П. Воропай Д.В. Пайос Ю.В. Шкабаро В.Н.
2	Здійснення правового аналізу проєктів договорів, додаткових угод до договорів, актів виконаних робіт	Протягом семестру	Костюк Н.П. Воропай Д.В.
3	Облік претензій та позовів, пред'явлених університетом та до університету	Протягом семестру	Воропай Д.В.
4	Ведення поточних справ по вхідній та вихідній документації	Протягом семестру	Воропай Д.В.
5	Вжиття заходів для зменшення та ліквідації дебіторської заборгованості	Протягом семестру	Костюк Н.П. Пайос Ю.В.
6	Проведення просвітницьких бесід із питань протидії торгівлі людьми для населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб щодо роз'яснення можливих ризиків потрапляння в ситуації торгівлі людьми та можливостей отримання постраждалими комплексної допомоги	Протягом семестру	Декани Патласов О.М. Куратори груп
7	Забезпечення підготовки науково-педагогічних працівників до проведення заходів зі студентами з питань безпечної міграції та протидії торгівлі людьми шляхом розширення географії впровадження програми з попередження торгівлі людьми «Особиста гідність. Безпека життя» в	Протягом семестру	Патласов О.М.

	інституті післядипломної освіти, навчально-науковому центрі		
8	Проведення правового лекторію для молодих викладачів на тему «Права та обов'язки науково-педагогічних працівників, права та обов'язки кураторів, права та обов'язки старости академічної групи. Порядок переведення, відрахування та поновлення студентів ВНЗ»	Березень–квітень	Костюк Н.П.
9	Проведення правового лекторію для студентів університету «Захист прав споживачів»	Березень–квітень	Пайос Ю.В.
10	Проведення консультацій для студентів та працівників університету з правових питань	Протягом семестру	Костюк Н.П. Воропай Д.В. Шкабаро В.Н. Пайос Ю.В.
11	Підготовка щоквартальних звітів про роботу юридичного відділу до Міністерства освіти і науки України та Дніпропетровської облдержадміністрації	Щоквартально	Костюк Н.П.
12	Складання прану роботи юридичного відділу на 2020–2021 н. р.	Серпень 2020 р.	Костюк Н.П.